

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Οι Στρατηγικές Συνέπειες του Brexit για την Ελλάδα και την Κύπρο

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Παπαγεωργίου Νικόλαος

ΑΘΗΝΑ 2018

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Α. Λάβδας Καθηγητής Παντείου Πανεπιστήμιου (Επιβλέπων)

Χάρης Παπασωτηρίου Καθηγητής Παντείου Πανεπιστήμιου

Κωνσταντίνος Υφαντής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστήμιου

Copyright © Νικόλαος Παπαγεωργίου 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Απαγορεύεται η αντιγραφή και διανομή της παρούσας πτυχιακής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της πτυχιακής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό να απευθύνονται προς το συγγραφέα.

Η έγκριση διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα

Συντομογραφίες

ΑΕΠ : Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

ΑΟΖ :Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

Ε.Ε : Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΟΚ : Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΣΠΑ : Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς

ΕΦΔ : Ευρωπαϊκό Φοιτητικό Δάνειο

Η.Β : Ηνωμένο Βασίλειο

ΚΑΠ : Κοινή Αγροτική Πολιτική

ΚΠΑΑ :Κοινή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας

ΟΝΕ : Οικονομική και Νομισματική Ένωση

ΠΔΠ : Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο

ΠΟΕ : Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

ΠΟΠ : Προστασία Ονομασίας Προελεύσεως

ΥπΑΑΤ : Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Brexit: Έξοδος Βρετανίας από Ευρωπαϊκή Ένωση

SIS II: Σύστημα Πληροφοριών Σέγκεν (Schengen Information System)

Περιεχόμενα

1.	<u>Εισαγωγή</u>	13
α.	<u>Γενικά</u>	13
β.	<u>Σκοπός</u>	15
γ.	<u>Προϋποθέσεις</u>	15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

2.	<u>Σχέσεις ΕΕ και Βρετανίας</u>	16
----	---------------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

3.	<u>Τι Είναι το Brexit και πως Εξελίσσεται</u>	18
----	---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

4.	<u>Επιδιώξεις Βρετανίας και ΕΕ από το Brexit</u>	21
α.	<u>Γενικά</u>	21
β.	<u>Για τη Βρετανία</u>	21
γ.	<u>Για την ΕΕ</u>	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

5.	<u>Οι Στρατηγικές Συνέπειες του Brexit</u>	26
α.	<u>Γενικά</u>	26
β.	<u>Στην Οικονομία</u>	26
γ.	<u>Στον τραπεζικό τομέα</u>	29
δ.	<u>Στο Εμπόριο</u>	32
ε.	<u>Στις ευρωπαϊκές επιδοτήσεις</u>	33
στ.	<u>Στη Γεωργία</u>	34

ζ.	<u>Στην ελεύθερη μετακίνηση εργαζομένων στο Η.Β</u>	37
η.	<u>Στην κυκλοφορία των πολιτών</u>	41
θ.	<u>Στον Τουρισμό</u>	41
ι.	<u>Στην παιδεία</u>	42
ια.	<u>Στη Ναυτιλία</u>	44
ιβ.	<u>Στις Τηλεπικοινωνίες</u>	46
ιγ.	<u>Στη Διπλωματία</u>	47
ιδ.	<u>Στις Διμερείς σχέσεις</u>	47
ιε.	<u>Στην Ασφάλεια</u>	49
ιστ.	<u>Στις Πληροφορίες</u>	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

6.	<u>Συμπεράσματα</u>	54
----	---------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

7.	<u>Προοπτικές</u>	61
----	-------------------	----

8.	<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	67
----	---------------------	----

Πίνακες

Πίνακας 1. Οι Βρετανικές θέσεις και η συμβατότητα (compatible) τους με τα υπάρχοντα μοντέλα	23
Πίνακας 2. Εμπορικό Ισοζύγιο Ελλάδας - Η.Β για την περίοδο 2014- 2016	31
Πίνακας 3. Αριθμός δικαιούχων & ποσά Άμεσων Ενισχύσεων έτους 2014 .	35
Πίνακας 4. Ποσοστό Ελλήνων φοιτητών κατά χώρα.....	43

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1. Η μεγέθυνση του ΑΕΠ για την ελληνική οικονομία	27
Διάγραμμα 2. Ιδιωτική κατανάλωση και επενδύσεις στη ελληνική οικονομία...	28
Διάγραμμα 3. Το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα	28
Διάγραμμα 4. Συμμετοχή προσωπικού χωρών της ΕΕ σε αποστολές ΚΠΑΑ το 2003-2014	50
Διάγραμμα 5. Προσωπικό ΗΒ και Τρίτων Χωρών σε Αποστολές ΚΠΑΑ το 2007-2016	50
Διάγραμμα 6. Αριθμός προσωπικού της Βρετανίας σε αποστολές ΚΠΑΑ το 2003-2014	51

Γραφήματα

Γράφημα 1.	Εξαγωγές κρασιού ανά χώρα	37
Γράφημα 2	Τουριστικές αφίξεις και εισπράξεις ανά χώρα προελεύσεως.....	42

Περίληψη

Η Βρετανία μετά το δημοψήφισμα της 23 Ιουν 2016, γίνεται η πρώτη χώρα μέλος που οικιοθελώς εγκαταλείπει την ΕΕ, η οποία για πρώτη φορά στην ιστορία της συρρικνώνεται. Το Brexit αποτέλεσε την έκφραση της συσσωρευμένης απογοήτευσης στην Αγγλία. Ο λαός ήρθε αντιμέτωπος και αποδέχτηκε το σαφέστατο μήνυμα του ευρωφοβικού στρατοπέδου: αποχώρηση από την Ευρώπη και έλεγχος της μετανάστευσης ή παραμονή στην Ευρώπη και απεριόριστες μεταναστευτικές ροές, μείωση μισθών και πολιτιστικές εντάσεις.

Το Brexit θα επιφέρει αλυσιδωτές οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές επιπτώσεις, οι οποίες θα έχουν διαφορετικά σχήματα και μορφές, ενώ θα έχουν διαφορετικό βάρος σε τοπικό, εθνικό, περιφερειακό, ηπειρωτικό και παγκόσμιο επίπεδο. Η Ελλάδα και η Κύπρος είναι δύο χώρες με ευαίσθητες οικονομίες, οι οποίες δεν πρόκειται να αποτελέσουν εξαίρεση από την υπόλοιπη Ευρώπη και αναμένεται να επηρεαστούν από τα απόνερα της εξόδου.

Η επικείμενη έξοδος της Βρετανίας από την ΕΕ ανέδειξε για πρώτη φορά μεταπολεμικά, ότι η ολοκλήρωση της Ευρώπης όσο δύσκολα μπορεί να επιτευχθεί, τόσο εύκολα μπορεί να ανατραπεί. Αποδεικνύεται τελικά ότι η συμμετοχή της Βρετανίας στην ΕΕ αποτελούσε ένα τρόπο ελέγχου της Γερμανίας μέσω των λαμβανομένων αποφάσεων, αλλά και μια μέθοδος επόπτευσης και υπονόμευσης του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης της ΕΕ εκ των έσω.

Στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για το Brexit η αποδοχή ή η απόρριψη των «Τεσσάρων Ελευθεριών» της ΕΕ, από τη Βρετανική κυβέρνηση αποτελεί το πλέον αμφιλεγόμενο, αλλά συνάμα και το πιο καθοριστικό ζήτημα, όσον αφορά τη μελλοντική σχέση ΕΕ και Βρετανίας. Αυτό δίνει τη δυνατότητα στη Βρετανία να αποφασίσει μεταξύ δύο εκδοχών του Brexit το «μαλακό» και το «σκληρό».

Ως στρατηγικές συνέπειες του Brexit για την Ελλάδα και την Κύπρο λαμβάνονται οι συνολικές επιδράσεις, στους τομείς της οικονομίας και των υπηρεσιών, της διπλωματίας, της ασφάλειας, και γενικά σε όλα τα διαθέσιμα μέσα των δύο κρατών για την επίτευξη των ειρηνικών πολιτικών τους αντικειμενικών σκοπών, υπό την επίδραση του διεθνούς ανταγωνισμού.

Τώρα περισσότερο από κάθε άλλη φορά απαιτείται συσπείρωση, αλληλεγγύη, ψυχραιμία και νηφαλιότητα σε ευρωπαϊκό επίπεδο από τα κράτη μέλη, ώστε να αντιμετωπιστούν οι αρνητικές συνέπειες, να αποφευχθεί η γιγάντωση του ευρωσκεπτικισμού και να μην αποτελέσει το Brexit την απαρχή της διάλυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Βρετανία ακολουθώντας τη τακτική πίεσης και απειλής της ΕΕ με ένα «σκληρό» Brexit, θα προσπαθήσει να κερδίσει το ευνοϊκότερο «μαλακό», βγαίνοντας όσο το δυνατό κερδισμένη, από τις διαπραγματεύσεις για την έξοδο της.

Η Ελλάδα και η Κύπρος προκειμένου να ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές συνέπειες από τη αποχώρηση του Η.Β από την ΕΕ, πρέπει να συνταχθούν με τα κράτη μέλη τα οποία επιθυμούν ένα «μαλακό» Brexit, το οποίο επιτρέπει κάποιας μορφής συμμετοχή του ΗΒ στην εσωτερική αγορά της ΕΕ. Έτσι ώστε να διασφαλίσουν, κατά το δυνατόν, το επίπεδο των εξαγωγών τους και το θετικό ισοζύγιο στον τομέα των υπηρεσιών (τουρισμό, ναυτιλία).

Λέξεις Κλειδιά: Brexit, Στρατηγικές συνέπειες, Έξοδος της Βρετανίας, Σκληρό Brexit, Μαλακό Brexit

Strategic consequences of Brexit for Greece and Cyprus

Παπαγεωργίου Νικόλαος

Abstract

Following the referendum on 23 June 2016, Britain became the first EU country to voluntarily abandon the EU, which for the first time in its history shrinks. Brexit was the expression of the accumulated disappointment in England. The people were confronted and accepted the very clear message of the "Europophobia" camp: to leave Europe and control immigration or residence in Europe and unlimited migratory flows, wage cuts and cultural tensions.

Brexit will bring a chain of economic, political and social impacts that will have different shapes and forms and will have different weight at local, national, regional, continental and global level. Greece and Cyprus are two countries with fragile economies, which are no exception to the rest of Europe and are expected to be affected by the outcome of the exit.

The UK's forthcoming exit from the EU for the first time after the world war resulted, that the achievement of Europe as difficult as it may be, so easily overturned. It turns out that Britain's participation in the EU was a way of controlling Germany through its decisions, but also a method of monitoring and undermining the EU's internal integration process.

At the Brexit negotiating table, accepting or rejecting the EU's "four freedoms" by the British Government is the most controversial but also the most crucial issue in terms of future relations between the EU and Britain. This allows Britain to decide between the two versions of Brexit "soft" and "hard".

Brexit's strategic implications for Greece and Cyprus take overall results in the fields of economy and services, diplomacy, security and, more generally, all available means of the two states to achieve the objectives of their peaceful political goals under the influence of the international competition.

Now, more than ever, cohesion, solidarity, peace and sobriety at Member State level are needed in order to counter the negative consequences, prevent the development of Euro-skepticism and not make Brexit the principle of dissolution of EU

Britain, following the tactic of EU pressure and threat with a "tough" Brexit, will try to win the most favorable "soft", by winning as much as possible from the negotiations to exit.

In order to minimize the negative consequences of the withdrawal of the United Kingdom from the EU, Greece and Cyprus have to work with Member States that want a "soft" Brexit, which allows some form of UK involvement in the internal market, as far as possible, their level of exports and a positive balance in services (tourism, shipping).

Keywords: *Brexit, Strategic Consequences, Exit of Britain, Hard Brexit, Soft Brexit*

1. Εισαγωγή

α. Γενικά

Το 2010 η Ελλάδα ανακηρύχτηκε ως το μαύρο πρόβατο της Ευρώπης και μέχρι πριν 2 χρόνια όλοι μιλούσαν για ένα ενδεχόμενο Grexit, κανένας όμως δε φανταζόταν ότι τελικά αντί για Grexit θα συνέβαινε το Brexit. Η διαφορά μεταξύ των δύο όρων έγκειται στο γεγονός ότι το Brexit δεν αναφέρεται στην έξοδο της Βρετανίας από την Ευρωζώνη, αλλά από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε), αφού η χώρα δεν ανήκει στην ζώνη του ευρώ.

Η Βρετανία γίνεται η πρώτη χώρα μέλος που εγκαταλείπει την ΕΕ η οποία για πρώτη φορά στην ιστορία της συρρικνώνεται. Η Βρετανία με το Brexit παραιτείται από τη δύσκολα κερδισμένη θέση της στην ΕΕ, που ανταποκρίνονταν μέχρι σήμερα στα στρατηγικά της συμφέροντα και εγκαινιάζει μία νέα περίοδο υπαρκτών προκλήσεων τόσο για αυτήν όσο και για την ΕΕ.

Η Μεγάλη Βρετανία έχει υπάρξει διαμορφωτής της παγκόσμιας πραγματικότητας για αιώνες. Το Brexit θεωρείται τόσο από τους υποστηρικτές του, όσο και από τους επικριτές του, η πλέον σημαντική μεταστροφή στη βρετανική πολιτική από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η παγκόσμια κοινή γνώμη αδυνατεί ακόμα και σήμερα σχεδόν 2 χρόνια (20 μήνες) από το βρετανικό δημοψήφισμα, να αντιληφθεί πως το Η.Β κατέληξε στο Brexit:¹

(1) Όταν μέσω της συμμετοχής του στην ΕΕ έχει κατοχυρώσει το Λονδίνο ως παγκόσμιο χρηματοοικονομικό κέντρο.

(2) Όταν κατά τη χρονική διάρκεια της παραμονής του στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δει την οικονομία του να μεγεθύνεται.

(3) Όταν τα αγγλικά αποτελούν τη βασική γλώσσα επικοινωνίας μεταξύ των χωρών της ΕΕ.

(4) Όταν αποτελεί την κύρια δύναμη στον αμυντικό σχεδιασμό της ΕΕ.

¹ Βασίλης Καραγιάννης (18 Ιουν 2016) *Τι συμβαίνει στη Μεγάλη Βρετανία;* Ανακτήθηκε από http://www.athensvoice.gr/politics/131176_ti-symvainei-sti-megali-vretania (1 Μαρ 2018)

Όλα τα παραπάνω κεκτημένα κατέτασαν την Βρετανία σε μία από τις ηγέτιδες δυνάμεις της Ευρώπης μαζί με τη Γερμανία και τη Γαλλία.

Το βρετανικό δημοψήφισμα είναι αναμφισβήτητο αποτέλεσμα της συσσωρευμένης απογοήτευσης της εργατικής τάξης και των φτωχών στην Αγγλία που ψήφισαν υπέρ του Brexit, διότι αισθάνθηκαν ότι η ΕΕ επηρεάζει άμεσα τους πολιτικούς μοχλούς και τους δημοκρατικούς μηχανισμούς που είναι διαθέσιμοι για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους.²

Επομένως δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι, στον σύγχρονο δημόσιο λόγο, ο όρος «αβεβαιότητα» χρησιμοποιείται ευρέως για να περιγράψει την κατάσταση μετά το δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο και την ΕΕ. Η αβεβαιότητα αυτή αφορά κατά κύριο λόγο το πλαίσιο, μέσα στο οποίο η ΕΕ και η Βρετανία θα διαμορφώσουν τη νέα τους σχέση.

Η επίδραση του Brexit θα είναι σημαντική επιφέροντας αλυσιδωτές οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές επιπτώσεις, οι οποίες θα έχουν διαφορετικά σχήματα και μορφές, ενώ θα έχουν διαφορετικό βάρος σε τοπικό, εθνικό, περιφερειακό, ηπειρωτικό και παγκόσμιο επίπεδο. Η Ελλάδα και η Κύπρος είναι δύο χώρες με ευαίσθητες οικονομίες, οι οποίες δεν πρόκειται να αποτελέσουν εξαίρεση από την υπόλοιπη Ευρώπη και αναμένεται να επηρεαστούν από τα απόνερα της εξόδου, με την Κύπρο να κινδυνεύει περισσότερο λόγω των στενών, πολιτικών, πολιτισμικών και οικονομικών σχέσεων της με τη Βρετανία.

Η επικείμενη έξοδος της Βρετανίας από την ΕΕ απέδειξε για πρώτη φορά μεταπολεμικά ότι η ολοκλήρωση της Ευρώπης όσο δύσκολα μπορεί να επιτευχθεί, τόσο εύκολα μπορεί να ανατραπεί. Το βάθος και το εύρος των συνεπειών του Brexit και στις δύο πλευρές (ΕΕ και Βρετανία) σαφώς θα εξαρτηθεί από την έκβαση των διαπραγματεύσεων που έχουν ξεκινήσει μεταξύ της Βρετανίας και των Θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.³ Αυτό που τίθεται πλέον σε κίνδυνο είναι η συνοχή της ΕΕ και της Ευρωζώνης λόγω του διογκούμενου ευρωσκεπτικισμού στο εσωτερικό της.

Τα ζητήματα της πλήρους οικονομικής ένωσης, της κοινής εξωτερικής πολιτικής και του ευρωστρατού θα πρέπει πλέον να ξεπεράσουν το θεωρητικό

² Κώστας Λαπαβίτσας (7 Ιουλ 2016) *Γιατί η Βρετανία έφυγε από την ΕΕ! Μια άποψη ανάλυση από τον Κώστα Λαπαβίτσα* Ανακτήθηκε από <https://www.militaire.gr/Brexit> (1 Μαρ 2018)

³ *Το Brexit άρχισε: Τι αλλάζει για την Ευρώπη και την Ελλάδα*(30/3/2017) Ανακτήθηκε από: <http://www.real.gr/DefaultArthro.aspx?page=arthro&id=591430&catID=4> (1 Μαρ 2018)

επίπεδο και να αποτελέσουν τους πυλώνες επιβίωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία είτε θα ενοποιηθεί είτε θα διαλυθεί. Η ενοποίηση όμως της Ευρώπης θα πραγματοποιηθεί υπό τις συνθήκες ενός σκληρού γαλλογερμανικού ηγεμονισμού ο οποίος δε θα ανεχτεί διαφωνίες από τα υπόλοιπα κράτη μέλη καθώς το «ταμπού» της εξόδου ενός μέλους από τη ΕΕ έχει πλέον ξεπεραστεί.⁴

β. Σκοπός

Η παρούσα εργασία εκπονείται προκειμένου: Να εντοπιστούν οι τομείς της οικονομίας της χώρας και οι θεμελιώδεις αρχές της ΕΕ, που θα επηρεαστούν από την έξοδο της Βρετανίας από την ΕΕ. Να αναλυθούν οι στρατηγικές συνέπειες που θα επιφέρει το Brexit στην Ελλάδα και την Κύπρο. Να εξαχθούν συμπεράσματα και να υποβληθούν προτάσεις για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της εξόδου της Βρετανίας από την ΕΕ, από τις δύο χώρες.

γ. Προϋποθέσεις

Για την όσο το δυνατό πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση και πληρέστερη τεκμηρίωση των συνεπειών του Brexit σε Ελλάδα και Κύπρο, ελήφθησαν υπόψη ένας αριθμός προϋποθέσεων πάνω στις οποίες βασίζεται η παρούσα εργασία. Η οποιαδήποτε σημαντική μεταβολή τους πρόκειται να επηρεάσει σε τέτοιο βαθμό, που θα έχει σαν αποτέλεσμα την εξαγωγή εσφαλμένων συμπερασμάτων. Οι αναφερόμενες προϋποθέσεις είναι οι παρακάτω:

(1) Η Βρετανία θα ολοκληρώσει τη διαδικασία εξόδου της από την ΕΕ όπως αυτή καθορίζεται στο άρθρο 50 της συνθήκης της Λισαβόνας.

(2) Η ΕΕ θα διατηρήσει τη πολιτική συνοχή της και δεν θα υπάρξει επιπλέον έξοδος άλλης χώρας μέλους.

(3) Θα διατηρηθεί η υφιστάμενη συνοχή, ανάπτυξη και οι προοπτικές της οικονομίας των 19 χωρών της ευρωζώνης

⁴ Σήφης Φιτσανάκης (25 Ιουν2016) *Οι επιπτώσεις του Brexit για την Ελλάδα* Ανακτήθηκε από: http://www.huffingtonpost.gr/joseph-fitsanakis/-Brexit-_2_b_10671310.html (1 Μαρ 2018)

(4) Η υφιστάμενη πολιτικοστρατιωτική και πολιτικοοικονομική κατάσταση στην Ευρώπη, καθώς και η κατάσταση ασφαλείας δεν θα παρουσιάσει δραματικές αλλαγές.

(5) Οι σχέσεις ΕΕ-NATO θα συνεχίσουν να εξελίσσονται ομαλά, ενώ η πολιτική θέση της χώρας μας έναντι των 2 οργανισμών θα παραμείνει η ίδια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

2. Σχέσεις ΕΕ και Βρετανίας

Ιστορικά η Μεγάλη Βρετανία ασκούσε διπλωματία διασπαστική της ευρωπαϊκής συνοχής, στρέφοντας την μία ευρωπαϊκή δύναμη εναντίον της άλλης, ώστε να αποφευχθεί η συγκρότηση ενός ευρωπαϊκού συνασπισμού που θα απειλούσε την παγκόσμια ισορροπία. Η Βρετανία ερχόταν και εξισορροπούσε την ισχύ του απειλητικότερου για αυτή κράτους Σε αυτό το πλαίσιο, η βρετανική ισχύς εξουδετέρωσε τον Ναπολέοντα και την εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία.⁵

Η Βρετανία ήταν εξαρχής διστακτική για την είσοδο της στην ΕΕ, όταν τα έξι ιδρυτικά μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) το 1957 υπέγραψαν την συνθήκη ίδρυσης της Ρώμης προσκάλεσαν τη Βρετανία να συμμετάσχει και αυτή αρνήθηκε. Η αίγλη της πάλαι ποτέ ένδοξης βρετανικής αυτοκρατορίας στην οποία «ο ήλιος δεν έδυε ποτέ», δεν της επέτρεπε να εκχωρήσει μέρος της εθνικής της κυριαρχίας.

Η Βρετανία έχοντας συνειδητοποιήσει το λάθος στο τομέα του Διεθνούς Εμπορίου και παρατηρώντας τους μεγάλους ρυθμούς ανάπτυξης της Γαλλίας και Γερμανίας, προσπάθησε να εισέλθει στην ΕΟΚ το 1963 και το 1967. Τότε βρέθηκε αντιμέτωπη με την άρνηση της Γαλλίας του Ντε Γκωλ. Τελικά κατέφερε να άρει τις αντιρρήσεις της Γαλλίας και να εισχωρήσει στην ΕΕ την 1 Ιανουαρίου 1973.

Στη σχέση του Η.Β με την ΕΕ υπήρξαν κατά καιρούς σοβαρές κρίσεις:

Το 1975 διεξάγεται δημοψήφισμα για την παραμονή της Βρετανίας στην ΕΟΚ με αποτέλεσμα 67% υπέρ του «ΝΑΙ».

⁵ Η. Μελετόπουλος (11/4/2016) *Βαθύτερες αιτίες ενός πιθανού Brexit* Ανακτήθηκε από <http://www.antibaro.gr/article/14945> (1 Μαρ 2018)

Το 1984 η κυβέρνηση της Μάργκαρετ Θάτσερ υποστήριξε ότι υπήρχαν ανισότητες στην Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) και το Η.Β πλήρωνε μεγαλύτερα ποσά από αυτά που του αναλογούσαν και διεκδίκησε επιτυχώς τελικά την επιστροφή χρημάτων.

Το 1992 έχοντας ήδη ξεκινήσει το πρώτο στάδιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) η Βρετανία αποχώρησε από το μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών ο οποίος καθόριζε την ισοτιμία του κάθε κρατικού νομίσματος ως προς το ECU.

Τελικά τον Ιανουάριο του 2013 ο πρωθυπουργός του Η.Β Ντειβιντ Κάμερον ανακοίνωσε τη πρόθεση του να κάνει δημοψήφισμα για την ΕΕ το 2016 αφού προηγουμένως επαναδιαπραγματευθεί τη σχέση της Βρετανίας με την ΕΕ.

Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής Κοινής Πολιτικής Ασφαλείας και Άμυνας (ΚΠΑΑ), η Βρετανία ήταν πάντα αντίθετη στην ολοκλήρωση μίας στενότερης στρατιωτικής συνεργασίας, μεταξύ των χωρών μελών της ΕΕ σε αμυντικό επίπεδο, σύμφωνα με τη συνθήκη της Λισαβόνας και την ανάληψη στρατιωτικών αποστολών από την ΕΕ. Τα τελευταία έξι χρόνια εναντιώθηκε στις αυξήσεις υπέρ του ευρωπαϊκού αμυντικού προϋπολογισμού και το 2011 έθεσε βέτο στην δημιουργία ενός στρατιωτικού αρχηγείου στις Βρυξέλλες.⁶

Στα μάτια των Βρετανών επικριτών, η Γαλλία ήλεγχε τα θεσμικά όργανα και η Γερμανία κυριαρχούσε στην οικονομία, οι έννοιες όπως η «κοινωνική αλληλεγγύη» μεταξύ κυβέρνησης, εργοδοτών και συνδικάτων έρχονταν σε αντίθεση με τις αγγλοσαξονικές πρακτικές, όπως ο αχαλίνωτος καπιταλισμός της ελεύθερης αγοράς.⁷

Όπως στωικά δήλωσε πρόσφατα ο επιφανής βρετανός ιστορικός Peter Hennessy, η ΕΕ είναι βασικά ένα δημιούργημα της γαλλικής σοσιαλδημοκρατικής γραφειοκρατίας, διανθισμένης με γερμανικά χριστιανοδημοκρατικά ιδεολογικά στοιχεία, που ποτέ δε συγκίνησαν τη βρετανική πολιτική σκέψη. Συνεπώς η Βρετανία ποτέ δεν πίστεψε στην ευρωπαϊκή ενωτική προοπτική. Εντάχθηκε στους κόλπους της ΕΕ με ενδοιασμούς, κυρίως για να προωθήσει τα συμφέροντα του τραπεζικού της

⁶ Αλέξανδρος Θεολόγου (29 Μαρ 2017) *Brexit: Τι σημαίνει για την Ευρωπαϊκή Άμυνα η αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας* Ανακτήθηκε από: <http://www.onalert.gr/stories/Brexit-ti-shmainei-eurwpaikh-amyna/55354> (1 Μαρ 2018)

⁷ Ειρήνη Μητροπούλου (25/6/2016). *Βρετανία - ΕΕ: Ιστορία μιας ταραγμένης σχέσης 60 ετών* Ανάκτηση από: <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=810687> (1 Μαρ 2018)

συστήματος στο Λονδίνο.⁸ Τελικά η συμμετοχή της Βρετανίας στην ΕΕ αποδεικνύεται ότι αποτελούσε ένα τρόπο ελέγχου της Γερμανίας μέσω των λαμβανομένων αποφάσεων, αλλά και μια μέθοδος επόπτευσης και υπονόμησης του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης της ΕΕ εκ των έσω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

3. Τι Είναι το Brexit και πως Εξελίσσεται

Την Πέμπτη 23 Ιουνίου 2016 η Βρετανία προχώρησε σε δημοψήφισμά που αφορούσε στην παραμονή της στην ΕΕ. Το ερώτημα που τέθηκε στους Βρετανούς πολίτες ήταν: «Να παραμείνει το Ηνωμένο Βασίλειο ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση». Ο βρετανικός λαός ήρθε αντιμέτωπος με το σαφέστατο μήνυμα του ευρωφοβικού στρατοπέδου: αποχώρηση από την Ευρώπη και έλεγχος της μετανάστευσης ή παραμονή στην Ευρώπη και απεριόριστες μεταναστευτικές ροές, μείωση μισθών και πολιτιστικές εντάσεις⁹.

Το τελικό αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, ανατρέποντας τις εκτιμήσεις, ανέδειξε ότι το 51,89% των Βρετανών ψήφισε υπέρ της εξόδου από την ΕΕ και το 48,11% υπέρ της παραμονής, εμφανίζοντας ωστόσο ένα βαθιά διαιρεμένο Ηνωμένο Βασίλειο, με το Λονδίνο, τη Σκωτία και τη Βόρεια Ιρλανδία να ψηφίζουν υπέρ της παραμονής της χώρας στην ΕΕ, ενώ η βόρεια Αγγλία και η Ουαλία ψήφισαν υπέρ της εξόδου.

Η εξασθένηση της δημοτικότητας της ΕΕ στη Βρετανία από το 67% του δημοψηφίσματος του 1975 οφείλεται στους εξής κύριους παράγοντες¹⁰:

α. Η υποτιθέμενη ανικανότητα της ΕΕ, στην πρόληψη και την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008.

β. Η υποτιθέμενη αδυναμία της ΕΕ, να αντιμετωπίσει την κρίση μετανάστευσης και να θέσει σε έλεγχο τις μεταναστευτικές ροές.

⁸ Σήφης Φιτσανάκης ο.π σελ 2

⁹ Paul Mason (25/9/2016) «Brexit»: οι αιτίες της οργής. Ανακτήθηκε από <http://monde-diplomatique.gr/?p=1649> (2 Μαρ 2018)

¹⁰ William Outhwaite (Edit) (2017) *BREXIT Sociological Responses* ANTHEM PRESS σελ 157

γ. Η εικαζόμενη παράλειψη της ΕΕ, να καταπολεμήσει, πόσο μάλλον να εξαλείψει, την τρομοκρατία.

δ. Η εικαζόμενη τάση της ΕΕ, για αντιδημοκρατικό, ανεξάρτητο, και δυσκίνητο γραφειοκρατικό συγκεντρωτισμό.

ε. Η εικαζόμενη τάση της ΕΕ να υπονομεύσει την εθνική κυριαρχία των κρατών μελών της - πρωτίστως, από πολιτική, δικαστική και εδαφική άποψη.

Η εξήγηση του Brexit θα μπορούσε να είναι και γεωγραφική. Η Βρετανία, είναι ένα μεγάλο και αυτάρκες νησί, το οποίο πορευόταν συχνά στο περιθώριο της Ευρώπης. Από την άλλη πλευρά, πάντα επηρεαζόταν από τα τεκταινόμενα στην ευρωπαϊκή ήπειρο και κατέληγε να εμπλέκεται σε αυτά. Όπως λένε πολλοί στην άλλη όχθη της Μάγχης «η Βρετανία έχει μάθει να δίνει εντολές όχι να παίρνει».¹¹

Στις 29 Μαρτίου 2017 το Ηνωμένο Βασίλειο γνωστοποίησε επίσημα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο την πρόθεσή του να αποχωρήσει από την ΕΕ, με την ενεργοποίηση του άρθρου 50, με το οποίο καθορίζεται η διαδικασία για την αποχώρηση κράτους μέλους από την Ευρωπαϊκή Ένωση, εφόσον το επιθυμεί. Το υπόψη άρθρο θεσπίστηκε για πρώτη φορά με τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2007, αφού ενεργοποιηθεί, δεν μπορεί να αναιρεθεί μονομερώς. Ειδικότερα το Άρθρο 50 της ΕΕ προβλέπει:¹²:

α. Κάθε κράτος μέλος μπορεί να αποφασίσει να αποχωρήσει από την Ένωση, σύμφωνα με τους εσωτερικούς συνταγματικούς του κανόνες.

β. Το κράτος μέλος που αποφασίζει να αποχωρήσει γνωστοποιεί την πρόθεσή του στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Υπό το πρίσμα των προσανατολισμών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, η Ένωση προβαίνει σε διαπραγματεύσεις και συνάπτει με το εν λόγω κράτος συμφωνία που καθορίζει τις λεπτομερείς ρυθμίσεις για την αποχώρησή του, λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο των μελλοντικών του σχέσεων με την Ένωση.

γ. Οι Συνθήκες παύουν να ισχύουν στο προς αποχώρηση κράτος από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της συμφωνίας αποχώρησης, ή ελλείψει τέτοιας

¹¹ Τάνια Μποζανίτου (7/6/2014) *Βρετανία - Ευρωπαϊκή Ένωση: Σχέση αγάπης και μίσους που κρατάει αιώνες* Ανακτήθηκε από : <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=603811> (1 Μαρ 2018)

¹² *Το Brexit άρχισε: Τι αλλάζει για την Ευρώπη και την Ελλάδα.* (30/3/2017) ο.π σελ 2

συμφωνίας, δύο έτη μετά τη γνωστοποίηση της απόφασης εξόδου, εκτός εάν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, σε συμφωνία με το εν λόγω κράτος μέλος, αποφασίσει ομόφωνα την παράταση της προθεσμίας αποχώρησης.

δ. Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ, που αντιπροσωπεύουν το αποχωρούν κράτος μέλος δεν συμμετέχουν ούτε στις συζητήσεις, ούτε στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ή του Συμβουλίου που το αφορούν.

ε. Εάν το κράτος που αποχώρησε από την Ένωση ζητήσει την εκ νέου προσχώρησή του, η αίτηση αυτή υπόκειται στη διαδικασία του άρθρου 49.

Όσον αφορά την εξέλιξη του Brexit την 20 Οκτ 2017 μετά από 5 γύρους διαπραγματεύσεων, αποφασίστηκε να αρχίσουν οι εσωτερικές προετοιμασίες για την 2^η φάση των συνομιλιών. Ο έβδομος γύρος των διαπραγματεύσεων πραγματοποιήθηκε μεταξύ 6 και 9 Φεβρουαρίου 2018 στις Βρυξέλλες και ήταν ο πρώτος της δεύτερης φάσης των συνομιλιών. Μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας εξόδου της Βρετανίας από την ΕΕ, θα μεσολαβήσει τουλάχιστον η προβλεπόμενη μεταβατική περίοδο 2 ετών από την ημερομηνία γνωστοποίησης της απόφασης αποχώρησης, κατά την διάρκεια της οποίας:

α. Το σύνολο του κεκτημένου της ΕΕ θα συνεχίσει να ισχύει για το Ηνωμένο Βασίλειο σαν να ήταν κράτος μέλος

β. Η Βρετανία, ως ήδη τρίτη χώρα, δεν θα συμμετέχει πλέον στα θεσμικά όργανα, ούτε στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ΕΕ.

Μετά από διαπραγματεύσεις μεταξύ ΕΕ και Βρετανίας την 22 Νοε 18 ανακοινώθηκε μια προκαταρκτική συμφωνία, που καθορίζει τη μελλοντική σχέση μεταξύ της ΕΕ και του Ηνωμένου Βασιλείου, η οποία εγκρίθηκε από τους ηγέτες των κρατών μελών της ΕΕ την 28 Νοε 18. Πρόκειται για ένα κείμενο το οποίο δεν θα έχει νομική ισχύ, αλλά αποφασιστικής σημασίας πολιτική αξία, για τον προσδιορισμό του πλαισίου των νέων διαπραγματεύσεων που θα ξεκινήσουν μετά το Brexit, στις 29 Μαρτίου 2019.¹³

¹³ «Κλείδωσε» η συμφωνία για τις σχέσεις ΕΕ-Βρετανίας μετά το Brexit (22 Νοε 18) Ανακτήθηκε από <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/155597/kleidose-i-symfonia-gia-tis-sxeseis-ee-vretanias-meta-to-brexite> (7 Δεκ 18)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

4. Επιδιώξεις Βρετανίας και ΕΕ από το Brexit

α. Γενικά

Η εύρυθμη λειτουργία της ΕΕ βασίζεται σε τέσσερις βασικές αρχές τις επονομαζόμενες «τέσσερις ελευθερίες» όπως παρακάτω:

- (1) Την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων.
- (2) Την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών και την ελευθερία εγκατάστασης.
- (3) Την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων (και την ιθαγένεια), συμπεριλαμβανομένης της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων.
- (4) Την ελεύθερη κυκλοφορία του κεφαλαίου.

Οι αρχές αυτές αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του ευρωπαϊκού κεκτημένου, έχουν ενσωματωθεί στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο και είναι η βάση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, οποιαδήποτε απόκλιση από τις αξίες αυτές δε μπορεί να γίνει αποδεκτή από την ΕΕ.

Στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για το Brexit η αποδοχή ή η απόρριψη των «Τεσσάρων Ελευθεριών» από τη Βρετανική κυβέρνηση αποτελεί το πλέον αμφιλεγόμενο αλλά συνάμα και το πιο καθοριστικό ζήτημα όσον αφορά τη μελλοντική σχέση ΕΕ και Βρετανίας.

β. Για τη Βρετανία

Η Βρετανία με την έξοδο της από την ΕΕ επιθυμεί να ανανεωθεί ως παγκόσμια δύναμη και να παίξει ρόλο παγκόσμιου δρώντα ανάλογο του παρελθόντος. Το Η.Β θα βασίζεται κυρίως στην βρετανική «Κοινοπολιτεία», η οποία δεν αποτελεί μεν πολιτική ένωση, αλλά του παρέχει πολλαπλές συμμαχίες, χωρίς να περιορίζεται πλέον από την πολιτική της ΕΕ. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από το σλό-

γκαν «Παγκόσμια Βρετανία» που επικράτησε μετά το δημοψήφισμα εξόδου. Το Η.Β έχει τη δυνατότητα να αποφασίσει μεταξύ δύο εκδοχών του :

(1) Το «**Μαλακό**» Brexit: Αφορά εκδοχή εξόδου από την Ευρωπαϊκή Ένωση που θα σήμαινε παραμονή στην τελωνειακή ένωση της ΕΕ και στην ενιαία αγορά, κατά προτίμηση με πολύ μακρά ή αόριστη μεταβατική περίοδο. Είναι μια εκδοχή που προκρίνουν οι βουλευτές των Εργατικών και οι μετριοπαθείς βουλευτές των συντηρητικών.¹⁴

Στην «μαλακή» εκδοχή ουσιαστικά θα γίνουν αποδεκτές από την βρετανική κυβέρνηση οι ευρωπαϊκές «τέσσερις ελευθερίες». Έτσι το μεγαλύτερο μέρος του κοινοτικού δικαίου θα εξακολουθήσει να εφαρμόζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο, χωρίς τη συμμετοχή του στη θέσπιση και χωρίς πρόσβαση στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για την ερμηνεία και την επιβολή του νόμου. Από τυπικής απόψεως, το δίκαιο της ΕΕ δεν θα αποτελεί πηγή νομοθεσίας του Ηνωμένου Βασιλείου, αλλά σε μεγάλο βαθμό θα συνεχίσει να συμβαίνει αυτό, μέσω της συμμόρφωσης με τα ρυθμιστικά πρότυπα της ΕΕ που είναι απαραίτητα για τις επιχειρήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου για να εξασφαλίσουν πρόσβαση στις αγορές της ΕΕ.¹⁵

Η μελλοντική σχέση της Βρετανίας με την ΕΕ θα επηρεαστεί σίγουρα από το εύρος της υποτίμησης της Αγγλικής λίρας αλλά και της συρρίκνωσης του ΑΕΠ. Ο επιχειρηματικός κόσμος, επιθυμεί διακαώς ένα «μαλακό» Brexit το οποίο θα επιφέρει μια μεταβατική συμφωνία, μέσω της οποίας θα επιτρέπεται κάποιας μορφής συμμετοχή του ΗΒ στην εσωτερική αγορά της ΕΕ, προκειμένου να αποφευχθεί ένα οικονομικά καταστροφικό Brexit τον Μάρτιο του 2019.

Το πόσο «μαλακό» θα είναι το επερχόμενο Brexit και το είδος της σχέσης της Βρετανίας με την ΕΕ, θα εξαρτηθεί από το ποσοστό της αυτοδιάθεσης και της εθνικής κυριαρχίας το οποίο επιθυμεί να ανακτήσει το Η.Β για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα του. Σε αυτό το πλαίσιο η σχέση με την ΕΕ μπορεί να ακολουθήσει κάποιο από τα ήδη υπάρχοντα διεθνή μοντέλα: το «πρότυπο της Νορβηγίας» (ένταξη στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο), το τουρκικό μοντέλο (τελωνειακή

¹⁴ Γιάννης Μαντζίκος (23 Φεβ 2018) *Το Λεξικό του Brexit* Ανακτήθηκε από: <http://www.andro.gr/apopsi/Brexit-dictionary/> (2 Μαρ 2018)

¹⁵ Nick Fahy, Tamara Hervey, Scott Greer, Holly Jarman, David Stuckler, Mike Galsworthy, (28/9/2017) *How will Brexit affect health and health services in the UK? Evaluating three possible scenarios* Ανάκτηση από [http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736\(17\)31926-8.pdf](http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736(17)31926-8.pdf) (2 Μαρ 2018)

ένωση με την ΕΕ), το ελβετικό μοντέλο (σχέση βάσει ορισμένων διμερών συμφωνιών), το καναδικό μοντέλο (μια σύγχρονη διμερή συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών).¹⁶ Τα μοντέλα αυτά όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα ικανοποιούν κατά περίπτωση κάποιες από τις Βρετανικές επιδιώξεις (δικαιοδοσία Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, έλεγχος της μετανάστευσης, εμπορική πολιτική) επιτρέποντας την αισιοδοξία για τη δημιουργία ενός Βρετανικού μοντέλου που θα ικανοποιεί και τις δύο πλευρές Βρετανία –ΕΕ.

(Green ✓ = Fully or mostly compatible; Orange — = Partially compatible; Red X = Not compatible)

UK Position	Norwegian model (EEA)	Turkish Model (Customs agreement)	Swiss Model (Bilateral agreements)	Canadian model (Bilateral Agreements)	WTO Model
Control EU Migration	X	✓	X	✓	✓
End ECJ jurisdiction	—	—	—	✓	✓
Independent trade policy	—	—	—	✓	✓
End budget contributions to EU		✓	X	✓	✓
Free trade with EU	✓	—	—	—	X
Access to Single Market in services	✓	X	—	—	X
Frictionless borders	—	—	—	—	X

Πίνακας 1. Οι Βρετανικές θέσεις και η συμβατότητα (compatible) τους με τα υπάρχοντα μοντέλα¹⁷

Το τίμημα μιας πιθανής μεταβατικής συμφωνίας είναι ότι στη διάρκεια της, η Βρετανία θα παραμείνει δεσμευμένη από την ευρωπαϊκή νομοθεσία χωρίς όμως να έχει δικαίωμα ψήφου στην διαμόρφωσή της, θα συμμετέχει στον προϋπολογισμό της ΕΕ και θα συνεχίσει να αποδέχεται την ελεύθερη μετακίνηση ευρωπαίων πολιτών στην επικράτειά της. Ένας από τους κορυφαίους οπαδούς του σκληρού Brexit, ο Τζέικομπ Ρις-Μογκ, θεωρεί ότι οι όροι αυτοί θα καταστήσουν την Βρετανία «υποτελή» στην ΕΕ.¹⁸

¹⁶ John McGrane (21/2/2018) *Brexit: που Πηγαίνουμε; Η Μελλοντική Σχέση* Ανακτήθηκε από <https://www.iiea.com/Brexit/Brexit-going-future-relationship/> (2 Μαρ 2018)

¹⁷ John Mc Grane ο.π σελ 7

¹⁸ *Η επόμενη μέρα στην Βρετανία: Brexit ή Brino;* (31 Ιαν 2018) Ανακτήθηκε από: <http://www.athina984.gr/2018/01/31/h-epomeni-mera-stin-vretania-Brexit-vrino/> (28 Φεβ 2018)

(2) Το «Σκληρό» Brexit: Εκδοχή εξόδου σύμφωνα με την οποία το Ηνωμένο Βασίλειο εγκαταλείπει την ΕΕ και συνεχίζει τις όποιες συναλλαγές μαζί της σύμφωνα με τους κανόνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, αυτό όπως γίνεται αντιληπτό, για τη Βρετανία σημαίνει ότι:

(α) Οι συναλλαγές με την ΕΕ, πλέον θα είναι πιο δύσκολες και πιο αυστηρές, αφού θα επιβληθούν εκατέρωθεν δασμοί κάτι που θα αυξήσει το κόστος λειτουργίας της βιομηχανίας.

(β) Θα επιτρέψει τη δημιουργία μια ζώνης χαμηλής φορολογίας επί ευρωπαϊκού εδάφους η οποία θα κρατήσει τις υπάρχουσες εταιρείες στο city.

(γ) Θα επιτρέψει στη χώρα να συνάπτει νέες εμπορικές συμφωνίες με τον υπόλοιπο κόσμο και κράτη εκτός ΕΕ, ιδιαίτερα την Κίνα, αλλά και την ενδυνάμωση των εμπορικών της δεσμών με χώρες της Βρετανικής κοινοπολιτείας. Το Ηνωμένο Βασίλειο με ανεξάρτητη πλέον οικονομική πολιτική θα έχει τη δυνατότητα να διαμορφώσει χαμηλά τιμολόγια, για τα εισαγόμενα εμπορεύματα από τις χώρες αυτές και να τα καταστήσει ανταγωνιστικότερα από τα αντίστοιχα της Ευρωπαϊκής Ένωσης λόγω της χαμηλότερης τιμής τους.

(δ) Θα απαλλαχθεί από τη υποχρέωση συνεισφοράς στον προϋπολογισμό της ΕΕ.

(ε) Θα επιτρέψει την εφαρμογή αυτόνομης μεταναστευτικής πολιτικής που θα συμβάλλει στον έλεγχο της μετανάστευσης.

(στ) Θα ασκηθούν ιδιαίτερες πιέσεις στα φτωχότερα νοικοκυριά καθώς είναι αυτά που θα υποστούν το μεγαλύτερο οικονομικό πλήγμα. Ήδη η πτώση της στερλίνας έναντι του ευρώ έχει επηρεάσει την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών, με τις τιμές καταναλωτή να έχουν αναρριχηθεί στο 3% τον Σεπτέμβριο, τι στιγμή που η αύξηση των μισθών δεν είναι ικανοποιητική τα τελευταία χρόνια. Πάνω από 3 εκατομμύρια νοικοκυριά θα έρθουν αντιμέτωπα με πρόσθετες δαπάνες 260 στερλινών τον χρόνο για ρουχισμό, τρόφιμα και μετακίνηση, συμπεραίνει το βρετανικό Παρατηρητήριο Εμπορικής Πολιτικής (UK Trade Policy Observatory)¹⁹

¹⁹ Το σκληρό Brexit θα επιβαρύνει κυρίως τους φτωχούς Βρετανούς (18 Οκτ 2017) Ανακτήθηκε από: <http://www.kathimerini.gr/931098/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/to-sklhro-vrexit--8a-epivarynei-kyriws-toys-ftwxoys-vretanoys> (28 Φεβ 2018)

(ζ) Θα απορρίψει οριστικά τις ευρωπαϊκές «τέσσερις ελευθερίες» και θα απεξαρτηθεί από το δικαιοδοτικό σύστημα της Ε.Ε, με αποτέλεσμα το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο να μην έχει πλέον ρόλο στο βρετανικό νομικό σύστημα. Το Ευρωπαϊκό δίκαιο θα πάψει να εφαρμόζεται, η Βρετανία θα καταργήσει τους ευρωπαϊκούς κανόνες που είναι ανεπιθύμητοι από τον χρηματοοικονομικό κλάδο, μόλις παρέλθει η μεταβατική περίοδος για το Brexit, πιθανότατα, το 2021.

γ. Για την ΕΕ

Η έξοδος της Βρετανίας ανέδειξε τις αδυναμίες της Ευρωπαϊκής πολιτικής. Κύρια επιδίωξη της ΕΕ αποτελεί πλέον η απορρόφηση των κραδασμών από το Brexit και η διατήρηση της συνοχής της προκειμένου να επιτευχθεί η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση για να το επιτύχει αυτό πρέπει:

(1) Να αποτρέψει τα περιθώρια αμφισβήτησης, που αυξάνουν τον ευρωσκεπτικισμό και τον εθνικισμό στο εσωτερικό των κρατών μελών της και συμβάλλουν στην προώθηση πολιτικών κομμάτων, που υποστηρίζουν την αποχώρηση από την ΕΕ.

(2) Να αποτρέψει τη δημιουργία ενός ντόμινο αποχωρήσεων, που θα μπορούσε να οδηγήσει στην κατάρρευση της ΕΕ.

(3) Να διατηρήσει τη συνοχή και τις προοπτικές της οικονομίας της ευρωζώνης, λαμβάνοντας τα κατάλληλα πολιτικοοικονομικά μέτρα.

(4) Να αποτρέψει την αβεβαιότητα, που θα προκληθεί από την έξοδο της Βρετανίας, να πλήξει σημαντικά τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και χρηματαγορές.

(5) Να αποτρέψει τη πιθανότητα, η έξοδος του Η.Β, να την καταστήσει λιγότερο ελκυστική ως εμπορικό εταίρο.

(6) Να μην επιτρέψει στη Βρετανία να επωφεληθεί από τη έξοδο της, διότι έτσι θα ενισχυθούν αποσχιστικές τάσεις άλλων κρατών μελών, που πιθανόν να καταλήξουν στην διάλυση της ΕΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

5. Οι Στρατηγικές Συνέπειες του Brexit

α. Γενικά

Ως στρατηγικές συνέπειες της αποχώρησης της Βρετανίας από την ΕΕ για την Ελλάδα και την Κύπρο, εξετάζονται οι συνολικές επιδράσεις, στους τομείς της οικονομίας, των υπηρεσιών, της διπλωματίας, της ασφάλειας και ειδικότερα σε όλα τα μέσα που διαθέτουν τα δύο κράτη για την επίτευξη των ειρηνικών πολιτικών τους αντικειμενικών σκοπών, υπό την επίδραση του διεθνούς ανταγωνισμού.

Είναι σίγουρο ότι η αβεβαιότητα που θα ακολουθήσει το Brexit, όπως και η απειρία της διαχείρισης του από την ΕΕ, θα επιφέρει μια περίοδο αστάθειας η οποία θα πλήξει Ελλάδα και Κύπρο, οι στρατηγικές συνέπειες για τις δύο χώρες εξειδικεύονται στα παρακάτω:

β. Στην Οικονομία

Η μορφή της νέας σχέσης μεταξύ του Η.Β και των υπόλοιπων κρατών – μελών της Ε.Ε, ο χρόνος επίτευξης της, καθώς και οι εμπορικές συμφωνίες που θα πρέπει το Η.Β να επαναδιαπραγματευθεί με κράτη εκτός Ε.Ε, θα καθορίσουν σε μεγάλο βαθμό τις μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες μακροοικονομικές επιπτώσεις του Brexit, στην ίδια τη χώρα και στα κράτη-μέλη της Ε.Ε.²⁰

Το χρηματοπιστωτικό κόστος της εξόδου της Βρετανίας για την Ελλάδα περιλαμβάνει δύο περιπτώσεις όπως ακολούθως:

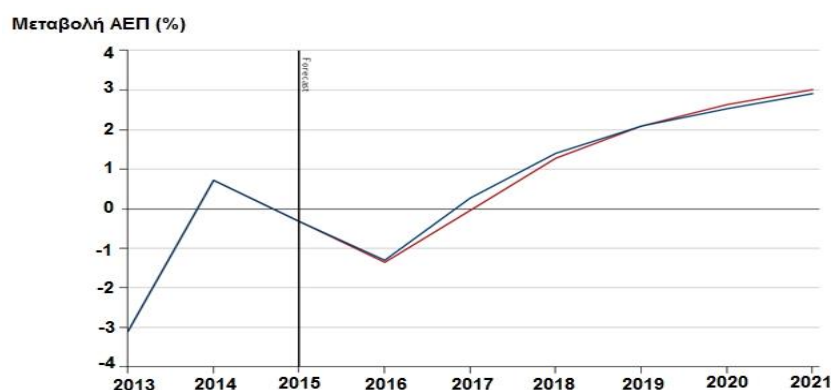
(1) Στην ευνοϊκή περίπτωση, οι ευρωπαίοι εταίροι στο πλαίσιο της διατήρησης της σταθερότητας στην ΕΕ, θα δείξουν τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα αλληλεγγύη στην Ελλάδα. Η Γερμανία μετά την έξοδο της Βρετανίας, η οποία σε μεγάλο ποσοστό οφείλεται σε λάθος πολιτική της, δε θα έχει περιθώριο για περαιτέρω συρρίκνωση της Ευρώπης με ένα Grexit. Τα παραπάνω θα οδηγήσουν σε χαλάρωση

²⁰ Eurobank (11 Απρ 2017) *Τι οικονομικές επιπτώσεις θα φέρει το Brexit* Ανακτήθηκε από: <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/oikonomia/151964/eurobank-ti-oikonomikes-epiptoseis-tha-ferei-to-Brexit> (28 Φεβ 2018)

της ευρωπαϊκής οικονομικής πολιτικής έναντι της Ελλάδος, όσον αφορά την ελάφρυνση του χρέους και των απαιτούμενων πρωτογενών πλεονασμάτων. Αυτό θα δώσει ανάσα στα δημοσιονομικά της χώρας, μειώνοντας τη φορολογία και ενισχύοντας τους αδύναμους.

(2) Στη λιγότερη ευνοϊκή περίπτωση, θα υπάρξει μικρότερη ευελιξία από τη πλευρά των χωρών μελών και εμπόδια λόγω αντιρρήσεων τους στην χρηματοδότηση της Ελλάδος, καθώς η αποχώρηση της Βρετανίας θα περιορίσει τα διαθέσιμα κεφάλαια. Πολλές κυβερνήσεις μπορεί να θεωρήσουν ότι οι αδύναμες οικονομίες της ευρωζώνης που ζουν με δανεικά αποτελούν ένα βάρος, που πρέπει να ξεφορτωθούν, αναβιώνοντας έτσι τη πιθανότητα ενός Grexit.

Οι επιδράσεις του Brexit (με κόκκινο χρώμα) στην ελληνική οικονομία, παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα στο οποίο απεικονίζεται η εξέλιξη της μεγέθυνσης του ΑΕΠ για την ελληνική οικονομία.

Διάγραμμα 1. Η μεγέθυνση του ΑΕΠ για την ελληνική οικονομία²¹

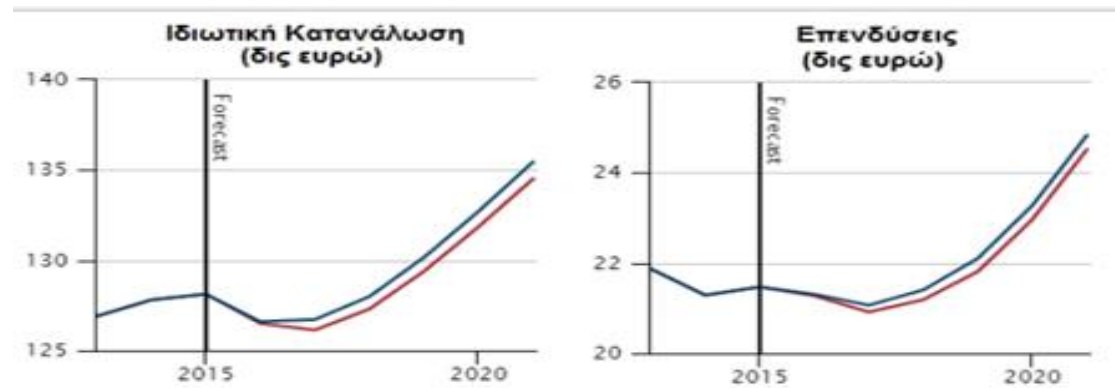
Διαπιστώνεται ότι, ο ρυθμός μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας θα είναι μειωμένος για τα έτη 2016 έως 2018 (μειωμένη κατά περίπου 0,1% η μεταβολή του ΑΕΠ κάθε έτος) ενώ από το 2020 και μετά ο ρυθμός μεγέθυνσης αναμένεται να είναι σχετικά υψηλότερος (κατά περίπου 0,1%). Η μεγαλύτερη μείωση αναμένεται για το έτος 2017 (μειωμένη κατά 0,2% η μεταβολή ΑΕΠ).²²

Όπως φαίνεται (με κόκκινο χρώμα) στα ακόλουθα διαγράμματα, μειωμένες αναμένεται να παρουσιαστούν και οι δαπάνες προς κατανάλωση. Η μείωση κατά τα έτη 2017 και 2018 θα αφορά σε περίπου μισό δις, ενώ από το 2019

²¹ Παναγιώτης Ε Πετράκης (27 Ιουν 2016) Το Brexit και η Ελληνική Οικονομία Ανακτήθηκε από: <http://www.indeepanalysis.gr/oikonomia/to-Brexit-kai-h-ellhnikh-oikonomia> (28 Φεβ 2018)

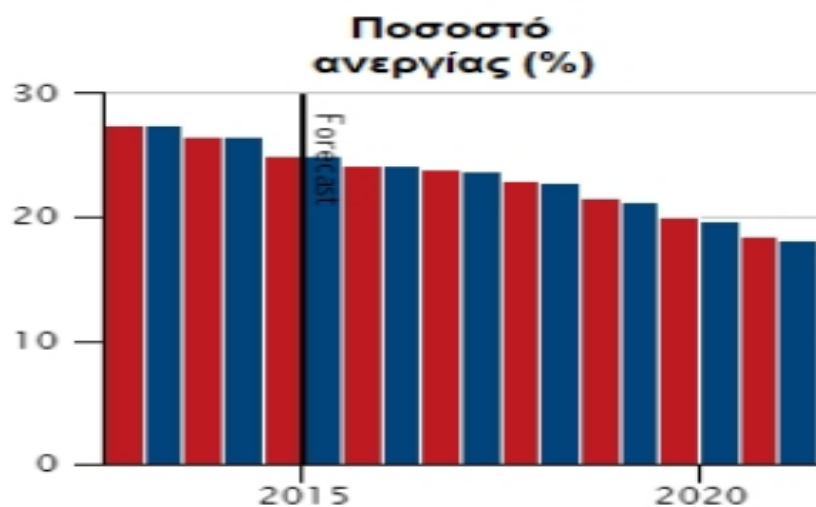
²² Παναγιώτης Ε Πετράκης ο.π σελ12

και μετά θα αφορά σε περίπου 1 δις. Ελαφρώς μειωμένες θα πρέπει να αναμένονται και οι επενδύσεις στην ελληνική οικονομία, με τη μείωση που αναμένεται να αφορά σε περίπου 0,2 δις κατ' έτος.²³

Διάγραμμα 2: Ιδιωτική κατανάλωση και επενδύσεις ελληνικής οικονομίας²⁴

Σύμφωνα με το ακόλουθο διάγραμμα, αναμένεται η επιβράδυνση της απορρόφησης ανέργων κατά περίπου 10.000 άτομα κάθε χρόνο, καθώς το επίπεδο ανεργίας μετά το Brexit το 2019 (κοκκίνο χρώμα) εκτιμάται ότι θα είναι υψηλότερο από το αρχικά αναμενόμενο (μπλέ χρώμα) κατά περίπου 0,2%.²⁵

Διάγραμμα 3: Το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα²⁶

²³ Παναγιώτης Ε Πετράκης ο.π

²⁴ Παναγιώτης Ε Πετράκης ο.π

²⁵ Παναγιώτης Ε Πετράκης ο.π

²⁶ Παναγιώτης Ε Πετράκης ο.π

γ. Στον τραπεζικό τομέα

Οι συνέπειες του Brexit στο τραπεζικό τομέα θα είναι άμεσες για την Ελλάδα, καθώς οι συναλλαγές του βρετανικού με το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ανέρχονται στα 42 δις ευρώ, από τοποθετήσεις σε κρατικά και εταιρικά ομόλογα αλλά και μετοχές οι οποίες διαπραγματεύονται στο Λονδίνο.²⁷ Η αναπόφευκτη υποτίμηση της αγγλικής λίρας θα μειώσει την αξία του χαρτοφυλακίου των ελληνικών τραπεζών, λόγω της πτώσης της αξίας των βρετανικών ομολόγων που κατέχουν. Την ίδια στιγμή η εξάρτηση του τραπεζικού τομέα μεταξύ Ελλάδος και Βρετανίας ανέρχεται σε 24% του ελληνικού ΑΕΠ, ενώ μεταξύ Κύπρου και Βρετανίας ανέρχεται στο 70% του κυπριακού ΑΕΠ, που καθιστά το κυπριακό τραπεζικό σύστημα ιδιαίτερα ευάλωτο²⁸

Εξαιτίας της αύξησης του κόστους του κεφαλαίου που θα προκύψει από το Brexit, περιορίζονται οι προοπτικές για αύξηση των δανείων με αποτέλεσμα περιορισμένα έσοδα από επιτόκια, γεγονός που θα επιφέρει μείωση των κερδών των τραπεζών κατά 6 - 7% για το 2018.²⁹

Η μελλοντική σχέση Βρετανίας – ΕΕ αφορά ιδιαίτερα την Κύπρο, διότι η κυπριακή οικονομία βρίσκεται σε μεγαλύτερο κίνδυνο από αυτό της Ελλάδας. Λόγω του βρετανικού παρελθόντος της χώρας ως αποικία μέχρι το 1960, η Κύπρος έχει αναπτύξει ενισχυμένους εμπορικούς δεσμούς με το Η.Β, καθιστώντας το δεύτερο εμπορικό εταίρο της χώρας και πρώτο σε θέματα υπηρεσιών και επενδύσεων. Οι εξαγωγές των προϊόντων της Κύπρου προς την Βρετανία ανέρχονται σε περίπου 73 εκατ. ευρώ και κατέχουν το 8% του συνόλου των εξαγωγών.³⁰

Η Κυπριακή Δημοκρατία με την έξοδο της Βρετανίας χάνει ένα σύμμαχο, απέναντι στις προσπάθειες που γίνονται από πολλές χώρες μέλη της ΕΕ για αύξηση του εταιρικού φόρου στην Κύπρο. Ο φορολογικός συντελεστής στη Κύπρο

²⁷ Τάσος Δασόπουλος (24 Ιουν 2016) *Brexit: Ποιες είναι οι συνέπειες στην ελληνική οικονομία*. Ανακτήθηκε από <http://news247.gr/eidiseis/oikonomia/Brexit-poies-einai-oi-synepeies-sthn-ellhnikh-oikonomia.4133252.html> (2 Μαρ 2018)

²⁸ Γεράσιμος Χιόνης (24 Μαρ 2016) *Τι σημαίνει Brexit για Ελλάδα και Ε.Ε.* Ανακτήθηκε από <http://m.naftemporiki.gr/story/1082964/ti-simainei-Brexit-gia-ellada-kai-ee> (3 Μαρ 2018)

²⁹ Κορίνα Σαμάρκου (30 Ιουν 2016) *Morgan Stanley: Τι σημαίνει για Ελλάδα, τράπεζες το Brexit*. Ανακτήθηκε από <https://www.ependisnews.gr/blog/trapezes/morgan-stanley-ypovathmizei-tis-ellinikes-trapezes>

³⁰ Χαράλαμπος Μιχαήλ (14 Σεπ2016) *Οι Top εξαγωγές της Κύπρου για το α' εξάμηνο 2016* Ανακτήθηκε από <http://archive.inbusinessnews.com/inbusiness/news/financials/cyprus/oi-top-eksagoges-ths-kyproy-gia-to-a%E2%80%99-eksamhno-2016> (20 Μαρ 2018)

ανέρχεται σε 12,5% επί των κερδών και μαζί με τη Βουλγαρία είναι οι χαμηλότεροι στην ΕΕ. Τα πλεονεκτήματα των κυπριακών εταιρειών είναι ότι: ³¹

- α. Δεν παρακρατούνται φόροι σε διανομή μερισμάτων.
- β. Το 50% των τόκων που εισπράττονται από τις εταιρείες καθίστανται αφορολόγητοι.
- γ. Τα κέρδη από πώληση τίτλων (περιλαμβανομένων και μετοχών) εξαιρούνται οποιουδήποτε φόρου.
- δ. Οι φορολογικές ζημιές μεταφέρονται στα επόμενα 5 έτη

Οι θέσεις της Βρετανίας, ως χώρας που προστατεύει και αυτή το καθεστώς του χρηματοοικονομικού της κέντρου, προσέδιδαν μεγαλύτερη βαρύτητα, και ευθυγραμμίζονταν με τις επιδιώξεις και τις προτεραιότητες της Κύπρου. Η Κύπρος θέλει να διαφυλάξει την ελκυστικότητα του φορολογικού της περιβάλλοντος για τις εταιρείες, ώστε να μην πληγεί ο τομέας παροχής διεθνών επαγγελματικών υπηρεσιών και κατ' επέκταση να πληγούν σε μεγάλο βαθμό τα έσοδα της χώρας. ³²

δ. Στο Εμπόριο

Πέπλο αβεβαιότητας απλώνεται πάνω από την ευρωπαϊκή οικονομία, αλλά και το παγκόσμιο εμπόριο, το οποίο πηγάζει από το είδος των εμπορικών σχέσεων που θα συναφθούν μεταξύ ΕΕ και Η.Β μετά το BREXIT. Τα τρία διαφορετικά σενάρια για το εμπόριο είναι: ³³

- (1) Μια ελεύθερη εμπορική συμφωνία με την ΕΕ.
- (2) Η μετάβαση στους κανόνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) με το δασμολόγιο του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους (ΜΕΚ).
- (3) Η μονομερής απελευθέρωση του εμπορίου.

³¹ Stephanie Papaioannou (20 Σεπ 2015) *Φορολογικά πλεονεκτήματα της Κυπριακής Ιθύνουσας Εταιρείας (Cyprus Holding Company)* Ανακτήθηκε από <http://www.lawyer.com.cy/tax-advantages-of-cyprus-holding-companies/> (3 Μαρ 2018)

³² Νέστωρας Βασιλείου (20 Μαρ 2017) *"Σκληρό" Brexit προ των πυλών – Τα συν και τα πλην για την Κύπρο*. Ανακτήθηκε από <http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2017/03/19-2017-1032-Brexit.html> (2 Μαρ 2018)

³³ Samuel White (22 Αυγ 2017) *Τα πιθανά σενάρια για την εμπορική συμφωνία ΕΕ – Βρετανίας* (Ειρήνη Σωτηροπούλου μεταφ) Ανακτήθηκε από <https://www.euractiv.gr/section/oikonomia/news/tapithana-senaria-gia-tin-eboriki-symfonia-ee-vretanias/> (2 Μαρ 2018)

Το 4,20% των ελληνικών εξαγωγών κατευθύνεται στη Μεγάλη Βρετανία. Το Ην. Βασίλειο καταλαμβάνει την 6η θέση μεταξύ των εμπορικών εταίρων της Ελλάδος, ενώ η χώρα μας κατατάσσεται στην 43η θέση μεταξύ των πελατών και στην 52η μεταξύ των προμηθευτών του Ην. Βασιλείου.³⁴

Η έξοδος της Βρετανίας δε θα αφήσει ανεπηρέαστο το εμπόριο μεταξύ της Ελλάδας και της Μεγάλης Βρετανίας. Η υποτίμηση της αγγλικής λίρας έναντι του Ευρώ και του δολαρίου, που θα ακολουθήσει την αποχώρηση της χώρας από την ΕΕ, θα μειώσει την αγοραστική δύναμη των Βρετανών. Η αναπόφευκτη μείωση του ΑΕΠ του Η.Β, σε συνδυασμό με την επιβολή νέων τελωνειακών διαδικασιών και υψηλότερων δασμών θα έχει ως αποτέλεσμα τα ελληνικά προϊόντα να χάσουν το πλεονέκτημα της χαμηλότερης τιμής και να γίνουν ακριβότερα για το Βρετανούς.

Το εξαγωγικό πρότυπο της Ελλάδας προς τη Βρετανία χαρακτηρίζεται ως εξελιγμένο καθώς αφορά σε ποσοστό 60,5% βιομηχανικά προϊόντα, ενώ ακολουθούν με 29,5% τα αγροτικά προϊόντα. Η Ελλάδα, επίσης εισάγει κυρίως βιομηχανικά προϊόντα από την Βρετανία (77,4% των εισαγωγών).³⁵

Οι εμπορικές συναλλαγές των δύο χωρών ανήλθαν στα 2,08 δις ευρώ το 2016 έναντι των 2,19 δις ευρώ του 2015, διαπιστώθηκε μείωση κατά 5%, όπως φαίνεται στον πίνακα 2, λόγω της υφιστάμενης αβεβαιότητας από το BREXIT.³⁶

Εμπορικό Ισοζύγιο Ελλάδος – Ην. Βασιλείου					
	2014	2015	2016	2016/2014	2016/2015
Εισαγωγές Ελλάδας	1,22 δις €	1,21 δις €	1,11 δις €	-9,0%	-8,3%
Εξαγωγές Ελλάδας	868,4 εκ. €	983,7 εκ. €	971,2 εκ. €	11,8%	-1,3%
Όγκος Εμπορίου	2,09 δις €	2,19 δις €	2,08 δις €	-0,5%	-5,0%

Πίνακας 2. Εμπορικό Ισοζύγιο Ελλάδας - Η.Β για την περίοδο 2014- 2016³⁷

³⁴ ΕΣΕΕ: *Επιπτώσεις Brexit στην ελληνική Οικονομία* Ανακτήθηκε από http://ese.gr/wp-content/uploads/2017/10/%CE%9A%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF-%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD-%CE%B1-Brexit_2.pdf (3 Μαρ 2018)

³⁵ Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγέων *Οι επιπτώσεις του Brexit στο εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας* Ανακτήθηκε από <http://www.pse.gr/node/21224> (3 Μαρ 2018)

³⁶ ΕΣΕΕ: ο.π σελ15

³⁷ ΕΣΕΕ: ο.π

Ποιο συγκεκριμένα οι ελληνικές εξαγωγές προς το ΗΒ αναλύονται όπως ακολούθως:³⁸

Το 30% είναι τρόφιμα-ποτά,

Το 21% είναι φαρμακευτικά-χημικά-πλαστικά προϊόντα,

Το 13% αφορά μηχανήματα και ηλεκτρολογικό εξοπλισμό

Το 12% αποτελούν τα μεταλλουργικά προϊόντα

Το 10% τα ορυκτά προϊόντα,

Το 5% τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα

Το υπόλοιπο 9% κατανέμεται σε διάφορες κατηγορίες

Η πιθανή μείωση του ελληνικού εξαγωγικού εμπορίου αναμένεται να επιβραδύνει την ανάπτυξη της εξαιρετικά ευαίσθητης ελληνικής οικονομίας σε ποσοστό που θα κυμαίνεται από 0,3% - 1% του ΑΕΠ.³⁹

Επιπλέον τονίζεται ότι στην Ελλάδα 87.162 θέσεις εργασίας, ποσοστό 2,4% του συνόλου των απασχολούμενων συνδέονται με το εξαγωγικό εμπόριο προς το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ για το ΗΒ ο αντίστοιχος αριθμός είναι 36.338 (0,12% του συνόλου).⁴⁰

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι το 2^ο σενάριο σχέσεων μεταξύ ΕΕ και Βρετανίας το οποίο ανταποκρίνεται στο «σκληρό» Brexit, είναι το δυσμενέστερο για την Ελλάδα. Βέβαια ουδέν κακόν αμιγές καλού διότι η υποτίμηση της αγγλικής λίρας έναντι του ευρώ, μετά την έξοδο της Βρετανίας από την ΕΕ αφήνει ένα παράθυρο αισιοδοξίας ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις θα έχουν μελλοντικά πρόσβαση σε φθηνότερες πρώτες ύλες.

³⁸ ΕΣΣΕ: ο.π

³⁹ Δημήτρης Παπαδημητρίου (5/4/2017) *Μεταξύ 0,3% και 1% του ΑΕΠ το κόστος του Brexit στην Ελλάδα* Ανακτήθηκε από: <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1221873/d-papadimitriou-metaksu-03-kai-1-tou-aep-to-kostos-tou-Brexit-stin-ellada> (4 Μαρ 2018)

⁴⁰ *Συνολικά 87.162 θέσεις εργασίας στην Ελλάδα συνδέονται με τις εξαγωγές προς τη Βρετανία* (13 Οκτ 2016) Ανακτήθηκε από http://www.pronews.gr/oikonomia/elliniki-oikonomia/492276_synolika-87162-theseis-ergasias-stin-ellada-syndeontai-me-tis (4 Μαρ 2018)

ε. Στις ευρωπαϊκές επιδοτήσεις

Τα ευρωπαϊκά κονδύλια ισοδυναμούν με μόλις στο 1% των δημόσιων δαπανών στη Βρετανία. Στις ανατολικοευρωπαϊκές χώρες όμως, οι Βρυξέλλες συνεισφέρουν περισσότερα, στην Πολωνία τα ευρωπαϊκά κονδύλια αντιστοιχούν στο 8% του προϋπολογισμού και στη Βουλγαρία σχεδόν στο ένα πέμπτο.⁴¹

Η Ελλάδα με 4,8 δισ. ευρώ ετησίως ήταν μετά την Πολωνία και τη Ρουμανία η τρίτη χώρα της Ε.Ε που επωφελήθηκε των υψηλότερων καθαρών χρηματοδοτήσεων στη διάρκεια της τριετίας 2014-2016.⁴²

Οι κοινοτικές χρηματοδοτήσεις προς την Ελλάδα από το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ) της περιόδου 2014-2020 αναμένεται να φτάσουν τα 35 δισ. ευρώ, εκ των οποίων 20 δισ. ευρώ από τα διαρθρωτικά ταμεία και τα 15 δισ. ευρώ από το Γεωργικό Ταμείο⁴³

Η έξοδος της Βρετανίας θα προκαλέσει χρηματοδοτικό κενό στον επταετή προϋπολογισμό της ΕΕ (Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο) μετά το 2020, το οποίο εκτιμάται περί τα 12-15 δισ. ευρώ ετησίως.⁴⁴

Η Κομισιόν στις προτάσεις που θα παρουσιάσει τον Μάιο του 2018 θα προσπαθήσει να καλύψει ένα μέρος της «τρύπας», είτε με αύξηση της κρατικής συνεισφοράς που σήμερα αντιπροσωπεύει το 1% του ΑΕΠ, είτε με περικοπές επιδοτήσεων.

Αν αποφασιστεί το κενό να κλείσει με περικοπές του Ευρωπαϊκού προϋπολογισμού, θα υπάρξουν περιορισμοί στα χρήματα που θα αποδίδονται στα κράτη μέλη για έργα του ΕΣΠΑ II, για ενισχύσεις στη γεωργία, χωρίς να αποκλείεται και για την αντιμετώπιση του προσφυγικού προβλήματος. Όλα αυτά την στιγμή που η Ελλάδα αναζητά περισσότερους και όχι λιγότερους κοινοτικούς πόρους.

⁴¹ Alastair McDonald (1 Απρ 2017) *Οι επιπτώσεις που φέρνει το Brexit στα 27 μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης* Ανακτήθηκε από: <http://www.kathimerini.gr/903312/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/oieriptwseis-rov-fernei-to-Brexit-sta-27-melh-ths-eyrwpaikh-s-enwshs> (4 Μαρ 2018)

⁴² Νίκος Μπέλλος (15 Φεβ 2018) *Τρύπα έως και 250 δισ. φέρνουν Brexit και φύλαξη ευρώ-συνόρων* Ανακτήθηκε από: <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1321174/trupa-eos-kai-250-dis-fernoun-Brexit-kai-fulaksi-euro-sunoron> (4 Μαρ 2018)

⁴³ Νίκος Μπέλλος ο.π

⁴⁴ Μπέττυ Σαβούρδου (10 Ιαν 2018) *Την ενίσχυση του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού λόγω Brexit ζητά η Κομισιόν* Ανακτήθηκε από <http://www.ert.gr/eidiseis/oikonomia/evropaiki-enosi/tin-enischysi-tou-evropaikou-proypologismou-logo-Brexit-zita-i-komision/> (4 Μαρ 2018)

Η προτεινόμενη μείωση των δαπανών, σε συνδυασμό με την ταυτόχρονη κάλυψη του ελλείμματος στον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό, από την αύξηση των εισφορών των κρατών μελών, θα έχει άμεση επίδραση στην ευπαθή οικονομία της Ελλάδας σε μεγαλύτερο βαθμό, αλλά και της Κύπρου. Δύο χώρες των οποίων οι προϋπολογισμοί είναι σε άμεση εξάρτηση από τα ευρωπαϊκά κονδύλια.

Μια πιθανή μείωση των ευρωπαϊκών δαπανών, θα επιβραδύνει την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας η οποία δε θα επιτύχει τα επιθυμητά πλεονάσματα και θα έχει επιπτώσεις τόσο στην αποπληρωμή όσο και στη μελλοντική ελάφρυνση του χρέους.

στ. Στη Γεωργία

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), όπως ορίζεται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥπΑΑΤ), είναι ένα σύνολο κανονισμών που αφορούν στην αγροτική παραγωγή, στις ενισχύσεις των γεωργών, στην ανάπτυξη της υπαίθρου και στη ρύθμιση των αγορών γεωργικών προϊόντων. Φροντίζοντας παράλληλα την περιβαλλοντική συμβατότητα της γεωργικής δραστηριότητας, τη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων με στόχο τη σταθερότητα των τιμών, την επιλογή και την υψηλή ποιότητα των προϊόντων, τη χρήση του εδάφους και την απασχόληση στον αγροτικό τομέα.⁴⁵

Η ΚΑΠ απορροφά ετησίως 59 δις ευρώ από το προϋπολογισμό της ΕΕ και είναι η μεγαλύτερη κοινή ευρωπαϊκή πολιτική. Οι άμεσες ενισχύσεις χορηγούνται στους αγρότες με τη μορφή στήριξης του βασικού εισοδήματος, με στόχο την σταθεροποίηση των εσόδων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Οι άμεσες ενισχύσεις δε συνδέονται με τη παραγωγή αλλά με την καλλιεργούμενη έκταση και αποτέλεσαν ένα δίχτυ ασφαλείας και έναν οδηγό για τον εκσυγχρονισμό των ελληνικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Αν διαταραχθεί η συμβολή των Άμεσων Ενισχύσεων στο γεωργικό εισόδημα τότε ένας πολύ μεγάλος αριθμός εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα θα καταστεί μη βιώσιμος, με κίνδυνο να εγκαταλειφθεί η γεωργική δραστηριότητα με σοβα-

⁴⁵ Υπ.ΑΑΤ Κοινή Αγροτική Πολιτική 2015 Ανακτήθηκε από <http://www.minagric.gr/index.php/el/the-ministry-2/agricultural-policy/koinagrotropolitik> (4 Μαρ 2018)

ρότατες συνέπειες για την οικονομία, τη κοινωνική συνοχή και το περιβάλλον.⁴⁶

Το 2014 οι έλληνες αγρότες, όπως φαίνεται στο πίνακα που ακολουθεί, έλαβαν περισσότερα από 2,24 δισ. € σε άμεσες ενισχύσεις, επωφελήθηκαν 709.246 αγρότες και γεωργικές επιχειρήσεις. Το 81,54 % έλαβαν ποσό κάτω των 5000 EUR, εισέπραξαν συνολικά 823.524 €, που αντιστοιχούν στο 36,66% του συνόλου των ελληνικών άμεσων χορηγήσεων.⁴⁷

Οικονομικό έτος 2014								
Αριθμός δικαιούχων & ποσά όλων των άμεσων κοινοτικών ενισχύσεων-ΕΛΛΑΔΑ								
Ύψος άμεσων ενισχύσεων γεωργών (=κλάση)	Αριθμός δικαιούχων	% δικαιούχων	Αριθμός δικαιούχων (σωρρευτικά)	% δικαιούχων (σωρρευτικά)	Ποσό άμεσων ενισχύσεων γεωργών	% του συνολικού ποσού της χώρας	Ποσά άμεσων ενισχύσεων (σωρρευτικά)	% άμεσων ενισχύσεων (σωρρευτικά)
< 500 €	152.260	21,47%	152.260	21,47%	46.401.000 €	2,07%	46.401.000 €	2,07%
500-1.250 €	185.700	26,18%	337.960	47,65%	153.698.000 €	6,84%	200.099.000 €	8,91%
1.250-2.000 €	90.940	12,82%	428.900	51,09%	144.577.000 €	6,44%	344.676.000 €	15,34%
2.000-5.000 €	149.440	21,07%	578.340	81,54%	478.848.000 €	21,31%	823.524.000 €	36,66%
5.000-10.000 €	85.090	12,00%	663.430	93,54%	592.544.000 €	26,38%	1.416.068.000 €	63,03%
10.000-20.000 €	33.940	4,79%	697.370	99,87%	458.375.000 €	20,40%	1.874.443.000 €	83,44%
20.000-50.000 €	10.930	1,54%	708.300	99,87%	309.293.000 €	13,77%	2.183.736.000 €	97,20%
50.000-100.000 €	890	0,13%	709.190	99,99%	55.944.000 €	2,49%	2.239.680.000 €	99,69%
100.000-150.000 €	50	0,01%	709.240	100,00%	5.688.000 €	0,25%	2.245.368.000 €	99,95%
150.000-200.000 €	4	0,00%	709.244	100,00%	675.000 €	0,03%	2.246.043.000 €	99,98%
200.000-250.000 €	0	0,00%	709.244	100,00%	0 €	0,00%	2.246.043.000 €	99,98%
250.000-300.000 €	2	0,00%	709.246	100,00%	529.000 €	0,02%	2.246.572.000 €	100,00%
ΣΥΝΟΛΟ	709.246	100,00%			2.246.572.000 €	100,00%		

Πίνακας 3 Αριθμός δικαιούχων & ποσά Άμεσων Ενισχύσεων έτους 2014⁴⁸

Λόγω των εκτιμωμένων αυξημένων μελλοντικών δαπανών για την ευρωπαϊκή άμυνα και το μεταναστευτικό, υπολογίζεται ότι η ετήσια προτεινόμενη περικοπή στους πόρους της ΚΑΠ, θα είναι τουλάχιστον 10% (3,8 – 4,1 δισ. €) από το προϋπολογισμό της ΕΕ για την περίοδο μετά το 2020.⁴⁹

Για να διατηρηθεί όμως η απρόσκοπτη χρηματοδότηση των φτωχότερων περιφερειών και αγροτικών περιοχών της Ευρώπης, στους οποίους η Ελλάδα βρίσκεται στις πρώτες θέσεις, παράλληλα με τους νέους τομείς της ευρωπαϊκής προτεραιότητας, οι ευρωβουλευτές υποστηρίζουν ότι το σημερινό όριο των δαπανών της ΕΕ θα πρέπει να αυξηθεί σε ποσοστό 1,3% από το ισχύον 1% επί του Ακαθαρίστου

⁴⁶ Β. Αποστόλου *Η Ελλάδα έχει λόγους να διαφωνεί με τις άμεσες ενισχύσεις μεταξύ των κρατών – μελών της ΕΕ* (20 Φεβ 2018) Ανακτήθηκε από <https://indicator.gr> (10 Μαρ 2018)

⁴⁷ European Commission «*Η ΚΤΠ στη χώρα σας*» ΕΛΛΑΔΑ Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/cap-in-your-country/pdf/el_el.pdf (3 Μαρ 2018)

⁴⁸ Αθανάσιος Μπαντής (21 Μαρ 2015) *Πάντα με απόδειξη* Ανακτήθηκε από <http://bantis.blogspot.gr/2016/01/578340-2014-5000-8154-3666-2014.html> (2 Μαρ 2018)

⁴⁹ Πέτρος Αλεξανδρής (5 Φεβ 2018) *Η Κομισιόν αυτή τη στιγμή εξετάζει σενάρια για τις επιδοτήσεις μετά το 2020 με βάση την περικοπή της ΚΑΠ κατά 10%* Ανακτήθηκε από: <https://www.agro24.gr/agrotika/pliromes/epidotiseis/i-komision-ayti-ti-stigmi-exetazei-senaria-gia-tis-epidotiseis-me-vasi> (4 Μαρ 2018)

Εθνικού Εισοδήματος (ΑΕΕ) της ΕΕ.⁵⁰

Ο αναμενόμενος περιορισμός των διαθεσίμων για την Ελλάδα κεφαλαίων της ΚΑΠ θα επιφέρει μείωση του γεωργικού εισοδήματος καθώς αποτελούν καθοριστικό παράγοντα διαμόρφωσης του. Θα επιβραδύνει την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και τον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Ο περιορισμός των κεφαλαίων θα επηρεάσει κυρίως τις μικρές αγροτικές επιχειρήσεις καθώς αποτελούν το 70% του συνόλου στην Ελλάδα, παράγουν μόλις το 20% της αξίας παραγωγής, λαμβάνοντας όμως το 28% των άμεσων ενισχύσεων.⁵¹

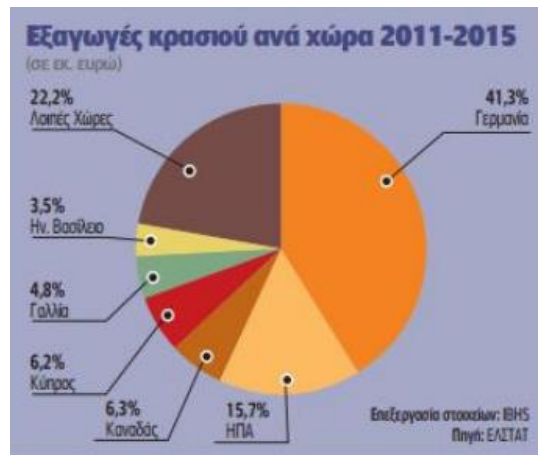
Επισημαίνεται ότι η Βρετανία εισάγει ελληνικά προϊόντα άνω του 1 δισ. ευρώ, από αυτά το 35%, αφορούν αγροτικά προϊόντα με κυριότερα τα γαλακτοκομικά, τα μεταποιημένα και νωπά φρούτα. Οι τιμές των αγροτικών προϊόντων θα μπορούσαν να αυξηθούν ραγδαία, εάν η Βρετανία εγκαταλείψει την τελωνειακή ένωση με την ΕΕ στα πλαίσια ενός «σκληρού» Brexit, από την υποτίμηση της αγγλικής λίρας και την τάση εξίσωσης της με το ευρώ, αλλά και από την επιβολή νέων τελωνειακών διαδικασιών και υψηλότερων δασμών.

Οι τελικές επιπτώσεις του Brexit στις εξαγωγές των ελληνικών αγροτικών προϊόντων, θα κριθούν από δύο παράγοντες: Αφενός από τις εμπορικές σχέσεις που θα συνάψει η Βρετανία με τρίτες χώρες, οι οποίες παράγουν τα συγκεκριμένα προϊόντα και μπορούν να εκτοπίσουν από την αγορά τα αντίστοιχα ελληνικά. Αφετέρου από το περιεχόμενο της τελικής εμπορικής συμφωνίας μεταξύ της ΕΕ και της Βρετανίας, που θα συναφθεί με την ολοκλήρωση της εξόδου της Βρετανίας. Εκτιμάται ότι το Brexit θα επιδράσει αρνητικά κυρίως στα γαλακτοκομικά προϊόντα, και στο κρασί,⁵² το οποίο κατέχει ποσοστό 3,5% όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα.

⁵⁰ Νίκος Μπέλλος (23 Φεβ 2018) *Η ΕΕ συζητά για την «τρύπα» στον προϋπολογισμό*. Ανακτήθηκε από <http://p.dw.com/p/2tCnZ> (2 Μαρ 2018)

⁵¹ *Περιοπή αγροτικών πόρων μετά το 2020* (5 Φεβ 2018) Ανακτήθηκε από: <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1318036/perikopi-agrotikon-poron-meta-to-2020> (4 Μαρ 2018)

⁵² *Σοβαρές οι επιπτώσεις του Brexit στα αγροτικά προϊόντα της Ελλάδας*. (15/5/2017) Ανακτήθηκε από: <http://www.ypaithros.gr/sovares-oi-eptioseis-tou-Brexit-sta-agrotika-proionta-tis-elladas/> (3 Μαρ 2018)

Γράφημα 1. Εξαγωγές κρασιού ανά χώρα⁵³

Επιπλέον πρέπει να αναφερθεί ότι η Βρετανία μετά την έξοδο της, δε θα δεσμεύεται από τον κανονισμό 2081/92 της ΕΕ, που αφορά τα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και τα οποία προστατεύει μέχρι σήμερα από τις απομιμήσεις. Εφόσον τα διάσημα ελληνικά προϊόντα δε θα προστατεύονται πλέον, δεν είναι απίθανο μελλοντικά να δούμε ούζο και φέτα να παράγονται και στην Αγγλία, να πωλούνται σε χαμηλότερες τιμές από τα γνήσια ελληνικά και να διεκδικούν μερίδιο στη βρετανική αγορά.

Το Brexit δεν πρόκειται να αφήσει ανεπηρέαστους τους Κύπριους αγρότες και ιδιαίτερα όσους από αυτούς δραστηριοποιούνται σε αγροτικές περιοχές εντός των βρετανικών βάσεων, οι οποίες στο άμεσο μέλλον μετά το Brexit θα βρίσκονται εκτός ΕΕ με αποτέλεσμα υψηλότερους δασμούς για τα προϊόντα τους και δε θα μπορούν πλέον να επωφεληθούν από την ΚΑΠ και τα κοινοτικά κονδύλια.

ζ. Στην ελεύθερη μετακίνηση εργαζομένων στο Η.Β

Στο χρηματοοικονομικό τομέα το οικονομικό κέντρο της Ευρώπης, βρίσκεται στο city του Λονδίνου, μετά την έξοδο της Βρετανίας θα βρεθεί εκτός της ΕΕ. Η αβεβαιότητα που θα επικρατήσει ως προς τις συνθήκες εξόδου, δεν μπορεί να εγγυηθεί ότι οι εταιρείες θα έχουν πρόσβαση στη ενιαία ευρωπαϊκή αγορά. Το γεγονός αυτό θα τις κάνει απρόθυμες να προσλάβουν προσωπικό, με αποτέλεσμα τη μείωση των θέσεων εργασίας. Οι νέες θέσεις εργασίας στον χρηματοπιστωτικό κλάδο

⁵³ Στέφανος Σαρωνικός (28/4/16) *Οι εξαγωγές το μέλλον της οινοποιίας Ναυτεμπορική* σελ 13

μειώθηκαν κατά 37% και ειδικότερα στις 3.150 το Δεκέμβριο του 2017 από τις 4.980 τον Δεκέμβριο του 2016⁵⁴

Το κίνημα υπέρ του Brexit επικεντρώθηκε στην απειλή ότι ο βρετανικός πληθυσμός θα μπορούσε να αυξάνεται κατά ένα εκατομμύριο ανθρώπους κάθε τρία χρόνια, λόγω της μετανάστευσης από την υπόλοιπη Ευρώπη και επιπρόσθετα ότι οι χαμηλοί μισθοί δεν θα μπορούσαν να βελτιωθούν.⁵⁵

Οι Έλληνες που ζουν μόνιμα στη Βρετανία μαζί με τους φοιτητές ανέρχονται περίπου στις 150.000. Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία από το 2008 μέχρι το 2016 εγκαταστάθηκαν στην Βρετανία και έλαβαν αριθμό μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης 66.000 Έλληνες. Σύμφωνα με τις δηλώσεις της πρωθυπουργού της Βρετανίας Τερέζας Μέι οι ευρωπαίοι που κατοικούν στο Η.Β θα χωριστούν σε τρεις κατηγορίες.⁵⁶

(1) Αυτούς που ζουν πάνω από 5 χρόνια και θα θεωρηθούν αυτόματα Βρετανοί πολίτες σε θέματα Υγείας, Εκπαίδευσης, Κοινωνικής Πρόνοιας και συντάξεων.

(2) Αυτούς που ζουν λιγότερο από πέντε χρόνια από την έναρξη των διαπραγματεύσεων (Μάρτιος του 2017) στη Βρετανία, στους οποίους θα επιτραπεί η παραμονή στη χώρα μέχρι να φτάσουν τα πέντε χρόνια και να κάνουν αίτηση για μόνιμη άδεια παραμονής.

(3) Αυτούς που θα φτάσουν στην Βρετανία μετά τον Μάρτιο του 2017 και πριν την ημερομηνία εξόδου της χώρας από την Ε.Ε., στους οποίους θα δοθεί μια «περίοδος χάριτος» περίπου δύο ετών. κατά τη διάρκεια της οποίας θα μπορούν να προβούν σε αίτηση για άδεια παραμονής.

Μόλις ολοκληρωθεί το διαζύγιο με την ΕΕ το Μάρτιο του 2019, θα τεθεί τέλος στην ελεύθερη κυκλοφορία των ευρωπαίων πολιτών, με στόχο τον περιορισμό της ροής ευρωπαίων μεταναστών, κυρίως αυτούς που προέρχονται από χώρες

⁵⁴ Μειώθηκαν 37% οι νέες θέσεις Εργασίας στο City λόγω Brexit (11 Ιαν 2018). Ανακτήθηκε από: <http://www.voria.gr/article/miothikan-37-i-nees-thesis-ergasias-sto-city-logo-Brexit> (28 Φεβ 2018)

⁵⁵ Paul Mason ο.π σελ 5

⁵⁶ Ελένη Βαρβιτσιώτη. (22/6/2017) Μέι: Τι θα ισχύει για τους Ευρωπαίους της Βρετανίας μετά το Brexit. Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr/915163/article/epikairothta/kosmos/mei-ti-8a-isxyei-gia-toys-eyrwpaioys-ths-vretanias-meta-to-Brexit?platform=hootsuite> (4 Μαρ 2018)

της ανατολικής Ευρώπης.⁵⁷ Οι Βρετανοί έχουν ήδη ανακοινώσει την πρόθεσή τους να θέσουν σε εφαρμογή ένα σύστημα μετανάστευσης κατά το αυστραλιανό μοντέλο, όπου κάθε αίτηση για άδεια παραμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο θα αντιμετωπίζεται με βάση τα προσόντα του αιτούντος. Η Βρετανία θέλει να αντικαταστήσει την ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων με ένα γενικό σύστημα αδειών εργασίας, θα εκδίδει άδειες εργασίας σε όσους έχουν προσφορά εργασίας στο Ηνωμένο Βασίλειο.⁵⁸

Η παραπάνω πολιτική θα έχει τελικά ως αποτέλεσμα οι Έλληνες που επιθυμούν να μετεγκατασταθούν στη Βρετανία να κληθούν να συμπληρώσουν μια αίτηση 80 σελίδων, για να εξασφαλίσουν άδεια παραμονής κάτι που θα σημαίνει πρακτικά πως πριν έρθουν θα πρέπει να έχουν ήδη εξασφαλίσει εργασία, μισθό μιας και η οικονομική τους κατάσταση θα είναι αυτή που θα κρίνει αν θα μείνουν μόνιμα στην Αγγλία ή όχι.⁵⁹

Η υπόψη άδεια θα χορηγείται με αυστηρά κριτήρια, αλλά και μια σειρά από γραφειοκρατικές διαδικασίες ως την τελική αδειοδότηση. Εκτιμάται ότι ένα μεγάλο ποσοστό από τους αιτούντες δε θα πληροί τα κριτήρια για απόκτηση άδειας εργασίας. Οι Έλληνες εργαζόμενοι στο Ηνωμένο Βασίλειο θα έχουν περιορισμένη πρόσβαση στις παροχές του κοινωνικού κράτους και κυρίως, στα επιδόματα, όπως και λιγότερο ευνοϊκές συνθήκες εργασίας σε σχέση με τους Βρετανούς.⁶⁰

Το πνεύμα με το οποίο οι Βρετανοί και ειδικότερα οι συντηρητικοί πρόκειται να αντιμετωπίσουν τους μετανάστες για εργασία γίνεται αντιληπτό από την πρόταση του Cameron τον Δεκέμβριο του 2014 προκειμένου να αποτρέψει και να ελέγξει τη μετανάστευση για εργασία. Σύμφωνα με αυτή δε θα επιτρέπονταν στους μετανάστες από την ΕΕ η πρόσβαση στις παροχές εργασίας (πιστώσεις φόρου και επίδομα τέκνων), οι οποίες στην ουσία ενισχύουν τα εισοδήματα των χαμηλά αμειβομένων εργαζομένων, για τέσσερα χρόνια. Η πρόταση αυτή είχε διττό σκοπό αφενός να περιορίσει μέσω της αποθάρρυνσης τις μεταναστευτικές ροές χαμηλού μορφωτι-

⁵⁷ *Brexit: Πέντε σενάρια για την επόμενη ημέρα.* (21 Ιουν 2016) Ανακτήθηκε από http://infognomonopolitics.blogspot.gr/2016/06/Brexit_21.html (3 Μαρ 2018)

⁵⁸ Ian Dunt I. (2017) *BREXIT What the Hell Happens Now?* Canbury Press σελ36

⁵⁹ Λαμπής Τσιριγωτάκης. (Μαρτιος 2017) *Brexit: το κουτί της Πανδώρας ανοίγει η Theresa May.* Ανακτήθηκε από: https://docs.wixstatic.com/ugd/e6ec6f_f1b345f8b5c245229a2263bf3902527c.pdf (1 Μαρ 2018)

⁶⁰ *Brexit: Τι θα ισχύσει για τους Έλληνες της Βρετανίας.* (20 Απρ 2017) Ανακτήθηκε από: <http://www.businessnews.gr/article/71583/Brexit-ti-tha-ishysei-gia-toys-ellines-tis-vretanias> (2 Μαρ 2018)

κού επιπέδου και αφετέρου να προσελκύσει άτομα με υψηλά προσόντα που έρχονται να εργαστούν στο Ηνωμένο Βασίλειο σε καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας.

Τα προτεινόμενα εμπόδια για τα οφέλη στην εργασία που τίθενται με τη παραπάνω πρόταση, εκτιμάται ότι θα δημιουργήσουν νέες ευκαιρίες απασχόλησης για βρετανούς εργαζόμενους.⁶¹ Η πρόταση αυτή τελικά δεν προχώρησε εξαιτίας των αντιδράσεων της Γερμανίας, αφού αντίκειται στις τέσσερις θεμελιώδεις αρχές της ΕΕ και ειδικότερα στο άρθρο 45 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο ορίζει ότι οι πολίτες άλλων κρατών μελών της ΕΕ πρέπει «να τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης με τους πολίτες όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, τις συνθήκες εργασίας και όλα τα άλλα κοινωνικά και φορολογικά πλεονεκτήματα». Αποτελεί όμως

Ήδη οι συνθήκες στο Η.Β έχουν διαφοροποιηθεί αρνητικά για τους μετανάστες από την ΕΕ, καθώς δεν δικαιούνται το τρίμηνο επίδομα εργασίας και πρέπει να εγκαταλείψουν άμεσα τη χώρα σε περίπτωση που δεν βρουν εργασία εντός εξαμήνου. Αν θεσπιστεί η εργατική βίζα για τους πολίτες κρατών μελών της ΕΕ αυτό θα σημαίνει ότι οι εταιρείες που θα αποφασίζουν να προσλάβουν κάποιον Ευρωπαίο θα πρέπει να πληρώνουν το αντίστοιχο τίμημα, κάνοντάς πιο δύσκολο να προτιμήσουν Ευρωπαίο από Βρετανό για την ίδια θέση. Επίσης, στις προϋποθέσεις για παραχώρηση βίζας είναι και ότι ο εργαζόμενος θα πρέπει να βγάζει ένα συγκεκριμένο κατώτερο εισόδημα, που αυτή τη στιγμή ανέρχεται στις 30.000 λίρες το χρόνο για κατοίκους άλλων χωρών εκτός Ε.Ε.⁶²

Επισημαίνεται ότι οι Κύπριοι που εργάζονται στη Βρετανία, υπολογίζονται στο 9,7% του πληθυσμού της Κύπρου. Αυτό σημαίνει ότι ενδεχόμενα εμπόδια στη δυνατότητα των Ευρωπαίων να εργάζονται στη Βρετανία μετά από το Brexit, θα δημιουργούσε προβλήματα στην Κύπρο, όπως ο περιορισμός των χρημάτων που αποστέλλονται ή δαπανώνται στο νησί από Κύπριους της Βρετανίας,⁶³ αλλά και αύξηση του ποσοστού της ανεργίας των Κυπρίων, εξαιτίας απωλειών ή περιορισμού των θέσεων εργασίας τους στη Βρετανία.

⁶¹ Roger Liddle (6 Νοε 2015) *A new deal for Britain on EU migration* Ανακτήθηκε από http://www.policy-network.net/pno_detail.aspx?ID=5000&title=A-new-deal-for-Britain-on-EU-migration (4 Μαρ 2018)

⁶² Θανάσης Γκαβός (24 Απρ 2017) *Τι ισχύει για την απόκτηση κάρτας μόνιμης διαμονής και βρετανικής υπηκοότητας*. Ανακτήθηκε από: <https://eugreeka.com/permanent-residence/> (2 Μαρ 2018)

⁶³ KPMG: *Η Κύπρος στους μεγάλους χαμένους του Brexit*. (3 Μαρ 2017) Ανακτήθηκε από <http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2017/03/kpmg-Brexit.html#more>(5 Μαρ 2018)

η. Στην κυκλοφορία των πολιτών

Ένα επιπλέον θέμα που θα προκύψει με το Brexit, αποτελούν οι περιορισμοί που θα επέλθουν στην ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών της ΕΕ καθόσον για την μετακίνησή τους θα απαιτείται πλέον η έκδοση βίζα και η εκτελώνιση των μεταφερόμενων αγαθών. Είναι πολύ πιθανό οι μη Βρετανοί αλλά Ευρωπαίοι πολίτες να υπόκεινται στους ίδιους ελέγχους με τους υπόλοιπους διεθνείς ταξιδιώτες, με αποτέλεσμα να υφίστανται απίστευτη ταλαιπωρία στα ταξίδια τους.⁶⁴

Όσον αφορά το υφιστάμενο καθεστώς θεώρησης (visa) που ισχύει στο ΗΒ παρέχει τη δυνατότητα σε υπηκόους 56 χωρών εκτός ΕΕ να επισκέπτονται τη χώρα χωρίς θεώρηση (βίζα) για περίοδο έξι μηνών, σε αντίθεση με την ευρωπαϊκή νομοθεσία που προβλέπει 90 ημέρες σε περίοδο 180 ημερών. Επισημαίνεται ότι σε πολίτες χωρών για τους οποίους το ΗΒ δεν απαιτεί θεώρηση εισόδου, δεν τους επιτρέπεται παραμονή για σπουδές (άνω των 30 ημερών), ούτε η άσκηση αμειβόμενης ή μη εργασίας. Εκτιμάται ότι ένα παρόμοιο σύστημα θα προβλέπεται για τους πολίτες της ΕΕ μετά την έξοδο της Βρετανίας. Οι υποστηρικτές του «σκληρού» Brexit τάσσονται υπέρ ελέγχων κατά την είσοδο των Ευρωπαίων στο Ηνωμένο Βασίλειο στο μέλλον, υποστηρίζοντας ότι η χωρίς βίζα έλευση ταξιδιωτών συνεπάγεται ότι δεν θα είναι δυνατός ο έλεγχος της διάρκειας παραμονής καθενός επί βρετανικού εδάφους.⁶⁵

θ. Στον Τουρισμό

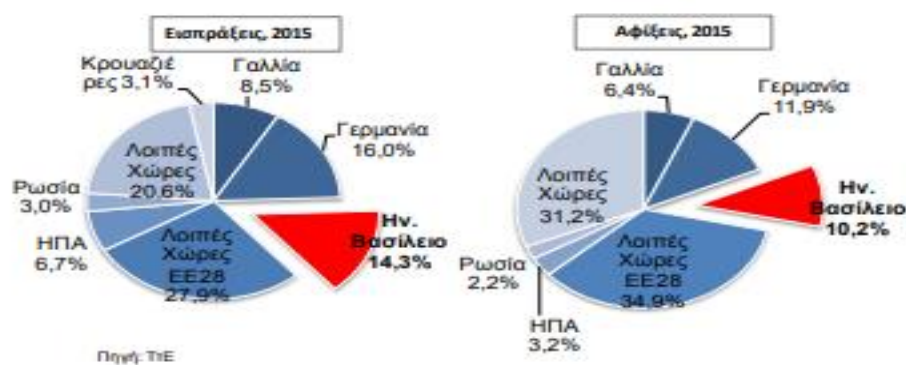
Ο τουρισμός αποτελεί για την Ελλάδα τη βαριά της βιομηχανία και συμβάλλει στο 20% του ΑΕΠ, κάθε έτος επισκέπτονται την Ελλάδα περίπου 2 εκατομμύρια Βρετανοί τουρίστες. Η ενίσχυση της συναλλαγματικής ισοτιμίας υπέρ της λίρας Αγγλίας, στα προηγούμενα έτη (2013-2015) κατέστησε το ελληνικό τουριστικό προϊόν ελκυστικό για τους Βρετανούς, καθώς αύξησε την αγοραστική τους δύναμη. Η αποχώρηση όμως της Βρετανίας από την ΕΕ θα έχει ως συνέπεια την μείωση της ισοτιμίας της στερλίνας έναντι του ευρώ, με αποτέλεσμα οι καλοκαιρινές διακοπές στην Ελλάδα να γίνουν ακριβότερες. Ο τέως Βρετανός πρωθυπουργός Ντειβιντ Κάμερον

⁶⁴. *Τι Σημαίνει το Brexit για τις Διεθνείς Μετακινήσεις* (25/06/2016) Ανακτήθηκε από: <http://www.voria.gr/article/ti-simeni-to-Brexit-gia-tis-diethnis-metakinisis> (1 Μαρ 2018)

⁶⁵ Πολίτης News (17/8/2017) *Χωρίς βίζα οι επισκέψεις Ευρωπαίων στη Βρετανία μετά το Brexit* Ανακτήθηκε από <http://politis.com.cy/article/choris-viza-i-episkepsis-evropeon-sti-vretania-meta-to-Brexit#> (5 Μαρ 2018)

είχε δηλώσει πως για κάθε βρετανική οικογένεια ο λογαριασμός των διακοπών στη Μεσόγειο θα αυξηθεί κατά 230 ευρώ.⁶⁶

Για τη διατήρηση των τιμών σε ανταγωνιστικά επίπεδα, η αύξηση των τιμών θα πρέπει να απορροφηθεί από τους επαγγελματίες που ασχολούνται με το τουρισμό, γεγονός που θα επιφέρει μείωση στο εισόδημα τους ή τελικώς Ελλάδα και Κύπρος θα οδηγηθούν σε αναπόφευκτη μείωση των βρετανικών αφίξεων και περιορισμό των διανυκτερεύσεων. Στα παρακάτω γραφήματα γίνεται αντιληπτό ότι οι Βρετανοί τουρίστες αποτελούν το 10,2% του συνόλου των αφίξεων του ελληνικού τουρισμού, ενώ αντίστοιχα οι εισπράξεις που προέρχονται από Βρετανούς ανέρχονται στο 14,3% του συνόλου των εισπράξεων από τον τουρισμό.

Γράφημα 2: Τουριστικές αφίξεις και εισπράξεις ανά χώρα προελεύσεως⁶⁷

Επισημαίνεται δε, ότι μολονότι οι Γερμανοί επισκέπτες έχουν υψηλότερο μερίδιο στις αφίξεις και εισπράξεις στον ελληνικό τουρισμό, η μέση δαπάνη ανά ταξίδι είναι χαμηλότερη από ότι των Βρετανών τουριστών για το 2015 ανήλθε σε 798,7€ για τους Γερμανούς επισκέπτες και σε 842,4€ για τους Βρετανούς.

ι. Στην Παιδεία

Ο αριθμός των Ελλήνων φοιτητών που σπουδάζει στο εξωτερικό μειώθηκε μετά το ακαδημαϊκό έτος 2011-12 λόγω της οικονομικής κρίσης. Η Βρετα-

⁶⁶ Οι επιπτώσεις που μπορεί να έχει ένα Brexit στους Έλληνες. (12/6/ 2016) Ανακτήθηκε από <http://www.newmoney.gr/palmos-oikonomias/288089-oi-epiptoseis-pou-mporei-na-exei-ena-Brexit-stous-ellines> (28 Φεβ 2018)

⁶⁷ ALPHA BANK (1/7/2016) Εβδομαδιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών Ανακτήθηκε από: <http://www.tovima.gr/files/1/2016/07/01/alpha.pdf> (3 Μαρ 2018)

νία ωστόσο παραμένει πρώτη σε προτιμήσεις όπως φαίνεται και στο παρακάτω πίνακα με ποσοστό 34,8%, διπλάσιο από τη δεύτερη Γερμανία με ποσοστό 14,7%.⁶⁸

ΧΩΡΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	34,8%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	14,7%
ΙΤΑΛΙΑ	9,2%
ΓΑΛΛΙΑ	5,0%
ΗΠΑ	4,8%
ΟΛΑΝΔΙΑ	3,0%
ΤΟΥΡΚΙΑ	2,9%

Πίνακας 4. Ποσοστό Ελλήνων φοιτητών ανά χώρα⁶⁹

Ο συνολικός αριθμός των Ελλήνων που φοιτούσε στη Βρετανία το ακαδημαϊκό έτος 2015-16, παραμένει υψηλός και ανέρχεται σε 9790 φοιτητές, με τη πλειοψηφία να προτιμά τα αγγλικά πανεπιστήμια έναντι των πανεπιστημίων της Σκωτίας, Ιρλανδίας και Ουαλίας. Η έξοδος της Βρετανίας μετατρέψει τους Έλληνες και Κύπριους φοιτητές σε «overseas students», με αποτέλεσμα να μην μπορούν να απολαμβάνουν της σημερινές ευεργετικές διατάξεις, που προβλέπονται για τους φοιτητές από χώρες της ΕΕ, που θεωρούνται «home students» και αφορούν ειδικότερα στα:⁷⁰

(1) Ευρωπαϊκό Φοιτητικό Δάνειο (ΕΦΔ)

Οι φοιτητές από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), δεν θα δικαιούνται να αιτηθούν του Ευρωπαϊκού Φοιτητικού Δανείου που δίδεται από την κυβέρνηση του Η.Β. Το δάνειο καλύπτει τα δίδακτρα των πανεπιστημίων για πτυχιακές σπουδές μέχρι και για 4 χρόνια φοίτησης και από φέτος θα καλύπτει και τις μεταπτυχιακές σπουδές. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι η κυβέρνηση του ΗΒ δίνει το ΕΦΔ σε όλους τους Ευρωπαίους πολίτες με πολύ καλούς όρους αποπληρωμής, η ο-

⁶⁸ Καλόγηρος Βασίλειος(επιμελ.) (23 Ιουλ 2013) *Χιλιάδες Έλληνες επιλέγουν το εξωτερικό για τις σπουδές τους* Ανακτήθηκε από <https://www.newsbeast.gr/greece/ekpaideusi/arthro/561702/hiliades-ellines-epilegoun-to-exoteriko-gia-tis-spoudes-tous> (3 Μαρ 2018)

⁶⁹ Καλόγηρος Βασίλειος ο.π

⁷⁰ Αδωνης Αμερικάνος (18/6/2016). *Οι οικονομικές επιπτώσεις ενός πιθανού BREXIT για τους Κύπριους φοιτητές* από <http://www.sigmalive.com/simerini/analiseis/340415/oi-oikonomikes-epiptoseis-enos-pithanou-Brexit-gia-tous-kypri> (4 Μαρ 2018)

ποία ξεκινά αφού ο φοιτητής αποφοιτήσει, εργοδοτηθεί και αμείβεται με ετήσιο μισθό πέραν των £21,000 (στερλινών) ή 26,000 (ευρώ) περίπου (2.170 ευρώ μηνιαίως).

(2) Δίδακτρα

Με την ολοκλήρωση της εξόδου της Βρετανίας, θα πραγματοποιηθεί αύξηση των διδάκτρων στους Έλληνες και Κύπριους φοιτητές στα ίδια επίπεδα με τα δίδακτρα που ισχύουν για φοιτητές εκτός της ΕΕ. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, τα δίδακτρα των Βρετανών φοιτητών, όπως επίσης και των φοιτητών με υπηκοότητα χώρας μέλους της ΕΕ, κυμαίνονται σήμερα μεταξύ £7,000 - £9,000 το χρόνο ενώ για τους φοιτητές από τρίτες χώρες στις £12,000 - £17,000. Η αύξηση αυτή πέρα από τη σοβαρή οικονομική επιβάρυνση στις οικογένειες των φοιτητών, θα επιφέρει μείωση του βιοτικού επιπέδου των φοιτητών, και μπορεί να αποτελέσει αιτία ματαίωσης ή διακοπής των σπουδών.

ια. Στη Ναυτιλία

Ο ελληνικός εμπορικός στόλος κατέχει την πρώτη θέση παγκοσμίως με βάση τη χωρητικότητα. Η διαχείριση του μεγαλύτερου μέρους του ελληνικού εμπορικού στόλου γίνεται στο Λονδίνο, στο οποίο εισρέουν συνολικά περίπου 45 δις το χρόνο από τη ναυτιλιακή δραστηριότητα, από αυτά το 25% είναι συνεισφορά της ελληνόκτητης ναυτιλίας.⁷¹

Η έξοδος όμως της Βρετανίας θα επιφέρει μείωση στα κέρδη των ναυτιλιακών εταιρειών, μέσω της υποτίμησης της στερλίνας, ειδικότερα όσων διαχειρίζονται πλοίων μεταφοράς ξηρού φορτίου όπου δεν υπάρχουν περιθώρια για περαιτέρω πτώση της ναυλαγοράς, λόγω της υπερπροσφοράς της χωρητικότητας.⁷² Οι επιπτώσεις θα είναι ελάχιστες σε εταιρείες που απασχολούν τα πλοία τους με μακροχρόνιες ναυλώσεις, όπως είναι στον τομέα των εμπορευματοκιβωτίων επίσης και στα δεξαμενόπλοια όπου τα τελευταία δυο χρόνια τα αυξημένα έσοδα έχουν ενισχύσει σημαντικά τους ισολογισμούς των εταιρειών.⁷³

⁷¹ *Το BREXIT και η Ελλάδα: Οι αρνητικές συνέπειες – Οι επιχειρηματικές ευκαιρίες* (9/4/2017) Ανακτήθηκε από: <http://www.iefimerida.gr/news/330200/vrexit-kai-i-ellada-oi-armitikes-synepeies-oi-epiheirimatikes-eykairies> (4 Μαρ 2018)

⁷² Μηνάς Τσαμόπουλος (5/7/2016) *Brexit: Οι ευκαιρίες για την ελληνική ναυτιλία* Ανακτήθηκε από <http://www.newmoney.gr/palamos-oikonomias/nautilia/291208-Brexit-oi-eikairies-gia-tin-elliniki-nautilia>

⁷³ Λάμπρος Καραγεώργος (28 Ιουν 2016) *Το Brexit ευνοεί δεξαμενόπλοια και πλοία με μακρά συμβόλαια* Ανακτήθηκε από <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1121210/to-Brexit-eunoei-deksamenoploia-kai-ploia-me-makra-symbolaia> (4 Μαρ 2018)

Η μετεγκατάσταση εκτός Βρετανίας εξετάζεται σοβαρά από πολλές ναυτιλιακές εταιρείες, όπως το παράδειγμα του πολύ γνωστού ναυλομεσιτικού οίκου Gibsons ο οποίος το καλοκαίρι του 2016 εγκατέλειψε το Λονδρέζικο city και εγκαταστάθηκε στην Ελβετία. Τέσσερις είναι οι βασικοί παράγοντες που συμβάλλουν στην ελκυστικότητα μιας πόλης ή περιοχής ως παγκόσμιου ναυτιλιακού κέντρου:⁷⁴

(1) Η παρουσία σημαντικής δραστηριότητας τοπικής πλοιοκτησίας ή και διαχείρισης πλοίων.

(2) Ισχυρές χρηματοοικονομικές, νομικές και άλλες εξειδικευμένες επιχειρηματικές υπηρεσίες.

(3) Η ύπαρξη σημαντικών λιμενικών υποδομών και υποδομών εφοδιαστικής αλυσίδας.

(4) Η παράδοση στη ναυτική τεχνολογία, που σχετίζεται με την καινοτομία, την έρευνα και την ανάπτυξη, την εκπαίδευση και τη διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού.

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με ναυτική παράδοση και το λιμάνι του Πειραιά παρά τα μειονεκτήματά του, διαθέτει ήδη διαχειρίστριες εταιρείες και περιφερειακά γραφεία εταιρειών και καλύπτει μερικώς τους παραπάνω παράγοντες. Ο Πειραιάς αναμένεται να επωφεληθεί από τη μετεγκατάσταση ναυτιλιακών επιχειρήσεων από το Λονδίνο ή τη δημιουργία νέων θυγατρικών τους που θα δραστηριοποιούνται στην ΕΕ.

Η Κύπρος λόγω του βρετανικού αποικιακού παρελθόντος, των χαμηλών φορολογικών συντελεστών, αλλά και του ισχύοντος δικαίου που βασίζεται σχεδόν εξ ολοκλήρου στο αγγλικό νομικό σύστημα, θα μπορεί να αποτελέσει έναν εξίσου ίσως και ελκυστικότερο προορισμό βρετανικών εταιρειών.

Ειδικότερα, οι ασφαλιστικές εταιρείες που καλύπτουν εμπορικούς στόλους και υπάγονται, σήμερα σε βρετανικό ρυθμιστικό πλαίσιο, υπό τον φόβο πως το Brexit θα περιορίσει την πρόσβασή τους στις ευρωπαϊκές χρηματοπιστωτικές αγορές, κάνουν σκέψεις για μεταφορά της έδρας τους στην Κύπρο. Όπως μετέδωσε το πρακτορείο Reuters, επικαλούμενο μέλη της ασφαλιστικής βιομηχανίας, η Κύπρος

⁷⁴ Γιάννης Πιέρρος Θάνος Μαύρος (2017) «Επανατοποθετώντας την Ελλάδα ως διεθνές ναυτιλιακό κέντρο» σελ 7 Ανακτήθηκε από [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-shipping-survey-gr-long/\\$FILE/Shipping_Survey_gr_long.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-shipping-survey-gr-long/$FILE/Shipping_Survey_gr_long.pdf) (4 Μαρ 2018)

και το Λουξεμβούργο είναι οι επικρατέστερες χώρες για μεταφορά της έδρας ασφαλιστικών εταιρειών που ασχολούνται με τη βιομηχανία ασφάλισης πλοίων.⁷⁵

ιβ. Στις Τηλεπικοινωνίες

Η έξοδος της Βρετανίας από την ΕΕ είναι πιθανόν να επηρεάσει το τομέα των τηλεπικοινωνιών και ιδιαίτερα αυτό της κινητής τηλεφωνίας ο οποίος αποτελεί ένα εξελισσόμενο τομέα στην Ελλάδα. Η βρετανικών συμφερόντων Vodafone, αποτελεί τη δεύτερη σε μερίδιο εταιρεία στη κινητή τηλεφωνία της χώρας, με ποσοστό περίπου 35%. Η εταιρεία, θα έχει τη δυνατότητα να μεταβεί σε ένα δικό της ανεξάρτητο δίκτυο με δικές της χρεώσεις περιαγωγής, αλλά αναμένεται να δεχθεί νέους υψηλότερους φορολογικούς δασμούς.

Η εισαγωγή προηγμένων ψηφιακών τεχνολογιών στα δημόσια τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, δημιουργεί ειδικές απαιτήσεις όσον αφορά την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την ιδιωτική ζωή των συνδρομητών και χρηστών. Έτσι αναμένεται να επιβληθούν στην εταιρεία περιορισμοί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των πολιτών κρατών μελών της ΕΕ, ως εταιρεία πλέον εκτός της ΕΕ.

Τα παραπάνω θα αποτελέσουν εμπόδιο πρόσβασης για την εταιρεία, τόσο στην ελληνική αγορά όσο και στην αναπτυσσόμενη ευρωπαϊκή αγορά. Επισημαίνεται ότι το 55% των εσόδων της Vodafone προέρχεται από δραστηριότητες, στις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ, στις οποίες διαθέτει 108.000 εργαζόμενους. Μετά το Brexit θα κινδυνεύσει η πρόσβαση της εταιρείας στο αγοραστικό κοινό των χωρών της ΕΕ και επειδή ο τζίρος από το Ηνωμένο Βασίλειο αντιπροσωπεύει μόλις το 11% των εσόδων της, εξετάζεται σοβαρά το ενδεχόμενο μεταφοράς της έδρας από το Λονδίνο.⁷⁶

⁷⁵ Το Brexit και οι επιπτώσεις του στον ασφαλιστικό κλάδο (4 Μαί 2017) Ανακτήθηκε από: <https://www.aagora.gr/to-Brexit-kai-oi-epiptoseis-toy-ston-asfalistiko-klado/> (4 Μαρ 2018)

⁷⁶ Γεώργιος Πολύζος (30/6/2016) Vodafone: Ενδεχόμενη μεταφορά έδρας εκτός Βρετανίας λόγω Brexit Ανακτήθηκε από <http://www.pestola.gr/vodafone-endexomeni-metafora-edras-ektos-bretanias-logw-Brexit/> (3 Μαρ 2018)

ιγ. Στη Διπλωματία

Μετά την αποχώρηση της Βρετανίας η Τουρκία χάνει ένα ένθερμο υποστηρικτή της εισόδου της στην ΕΕ και πλέον η ένταξη της απομακρύνεται από το ευρωπαϊκό προσκήνιο για το άμεσο μέλλον. Αυτό διατηρεί την Ελλάδα και τη Κύπρο σε θέση πολιτικής ισχύος έναντι της Τουρκίας. Η Βρετανία προκειμένου να ανακτήσει το ρόλο του διεθνή δρώντα και να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντα της στην Ανατολική Μεσόγειο και την Μέση Ανατολή, εκτιμάται ότι θα προσεγγίσει την Τουρκία η οποία ψάχνει για εναλλακτικούς συμμάχους. Υπό αυτό το πρίσμα, υπάρχει ο φόβος ότι μετά το Brexit η Βρετανία θα υιοθετήσει στάση που θα είναι άμεσα υποστηρικτική προς τις τουρκικές θέσεις. Αυτό θα εξαρτηθεί εν μέρει από τις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις στη Βρετανία και την επιδείνωση των σχέσεων Τουρκίας-Δύσης.⁷⁷

Η αμφίδρομη αυτή σχέση Τουρκίας – Βρετανίας μπορεί να λειτουργήσει ενάντια στα συμφέροντα της Ελλάδος στο Αιγαίο και σε πιθανή οριοθέτησης ελληνικής ΑΟΖ, αλλά και της Κύπρου τόσο στην επίλυση του κυπριακού όσο και σε θέματα εκμετάλλευσης της κυπριακής ΑΟΖ.

Η έξοδος της Βρετανίας από την ΕΕ αναμένεται να λειτουργήσει ευνοϊκά για την Ελλάδα και την Κύπρο, αλλά και για τις υπόλοιπες χώρες του ευρωπαϊκού Νότου, καθώς πρόκειται να εξισορροπήσει τις ψήφους, μεταξύ του πλούσιου Βορρά και του φτωχού Νότου ο οποίος μέχρι σήμερα αποτελεί τη μειοψηφία. Η έξοδος του Η.Β θα οδηγήσει τις πλούσιες χώρες της Βόρειας Ευρώπης να χάσουν τη πλειοψηφία τους, ταυτόχρονα η Γερμανία θα χάσει έναν σημαντικό εταίρο.⁷⁸ Αποτέλεσμα των παραπάνω θα είναι η μεταφορά κεφαλαίων προς το Νότο και η μεταβολή των αυστηρών δημοσιονομικών κανόνων προς το ευνοϊκότερο για τις χώρες του Νότου.

ιδ. Στις Διμερείς σχέσεις

Η αποχώρηση του Η.Β από την ΕΕ αποτελεί μοναδική ευκαιρία για την Κυπριακή Δημοκρατία, για να επιτύχει την τροποποίηση των συμφωνιών που διέπουν το καθεστώς των Βρετανικών βάσεων στο νησί. Οι βάσεις, καλύπτουν έκταση 256 τ.χλμ. αποτελώντας το 3% του συνολικού κυπριακού εδάφους, μετά την έντα-

⁷⁷ Βασίλης Γεωργίου (9/6/2017) *Κυπριακό, Ασφάλεια και Άμυνα Μετά το Brexit: Η Άποψη των Ειδικών* Ανακτήθηκε από: <http://www.elisme.gr/en/2013-01-06-18-39-21/item/9-6-2017-Brexit> (2 Μαρ 2018)

⁷⁸ Jo Ritzen and Klaus F Zimmermann (11/2/2016) *The risk of Brexit: an opportunity for the EU?* Ανακτήθηκε από http://www.policy-network.net/pno_detail.aspx?ID=5058&title=The-risk-of-Brexit-an-opportunity-for-the-EU (1 Μαρ 2018)

ξη της Κύπρου στην ΕΕ αποτελεί παράδοξο ένα μέλος της ένωσης να ασκεί εδαφική κυριαρχία σε τμήμα του εδάφους άλλου κράτους μέλους.

Οι βάσεις από βρετανικής πλευράς αναφέρονται ως «κυρίαρχες», όμως ο χαρακτηρισμός είναι παραπλανητικός, επειδή δεν καθιστούν κράτος και δεν είναι αυτόνομες, υπάγονται στο Υπουργείο Άμυνας του ΗΒ (αντί στο Υπουργείο Εξωτερικών και Κοινοπολιτειακών Υποθέσεων όπου υπάγονται τα υπόλοιπα υπερπόντια εδάφη) και τις οποιεσδήποτε εξουσίες ασκεί ο Στρατιωτικός Διοικητής (τα υπόλοιπα βρετανικά εδάφη διοικούνται από Κυβερνήτη) παραχωρούνται από το Στέμμα ως απορρέουσες της Συνθήκης Εγκαθιδρύσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας.⁷⁹

Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει λάβει οικονομική αποζημίωση για τη χρήση των βάσεων μόνο για την περίοδο 1960 – 1965 με την δικαιολογία ότι οι τουρκοκύπριοι δε συμμετέχουν πλέον στην κυβέρνηση. Με διαπραγμάτευση μίας νέας συμφωνίας η Κύπρος θα μπορούσε να διασαφηνίσει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις εκάστου μέρους και πιο συγκεκριμένα:

(1) Να διευκρινίσει το νομικό καθεστώς των Βάσεων

(2) Να διεκδικήσει την εφαρμογή των αρχών της αναλογικότητας και της επικουρικότητας που κατοχυρώνονται στο άρθρο 5 της Συνθήκης για την ΕΕ, η οποία προβλέπει πως τα μέσα που διατίθενται για την επίτευξη των συμφωνηθέντων, δεν δύναται να υπερβαίνουν τα απαιτούμενα.⁸⁰

Το ΗΒ ασκεί την κυριαρχία του επί των Βάσεων ώστε να επιτευχθούν οι επιδιωκόμενοι στρατιωτικοί στόχοι του, η επίτευξή τους όμως δεν δικαιολογεί τη διατήρηση μεγάλων εκτάσεων οικιστικών και αγροτικών τεμαχίων. Η Βρετανία μετά το Brexit εκτιμάται ότι θα δώσει βάρος στα δικά της γεωστρατηγικά πλεονεκτήματα, αυτό συνεπάγεται την διατήρηση και αναβάθμιση των βάσεων.⁸¹ Η εκμετάλλευση της αρχής της αναλογικότητας και επικουρικότητας από την κυπριακή πλευρά, μπορεί να εξασφαλίσει:

(1) Την επιστροφή μέρους του εδάφους των βάσεων που δε χρησιμοποιούνται για στρατιωτικούς σκοπούς στη Κυπριακή Δημοκρατία.

⁷⁹ Έμιλυ Γιολίτη (8/10/2017) *Brexit και Βρετανικές Βάσεις* Ανακτήθηκε από: http://www.sigmalive.com/news/opinions_sigmalive/460317/Brexit-kai-vretanikes-vaseis (3 Μαρ 2018)

⁸⁰ Έμιλυ Γιολίτη ο.π

⁸¹ Νίκος Χασαπόπουλος (6 Οκτ 2017) *Οι βρετανικές βάσεις στην Κύπρο μετά το Brexit* Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=905489> (10 Μαρ 2018)

(2) Την υποστήριξη της Βρετανίας στην επίλυση του κυπριακού και στην εκμετάλλευση των ενεργειακών κοιτασμάτων της κυπριακής ΑΟΖ.

(3) Επιπρόσθετα οικονομικά οφέλη.

ιε. Στην Ασφάλεια

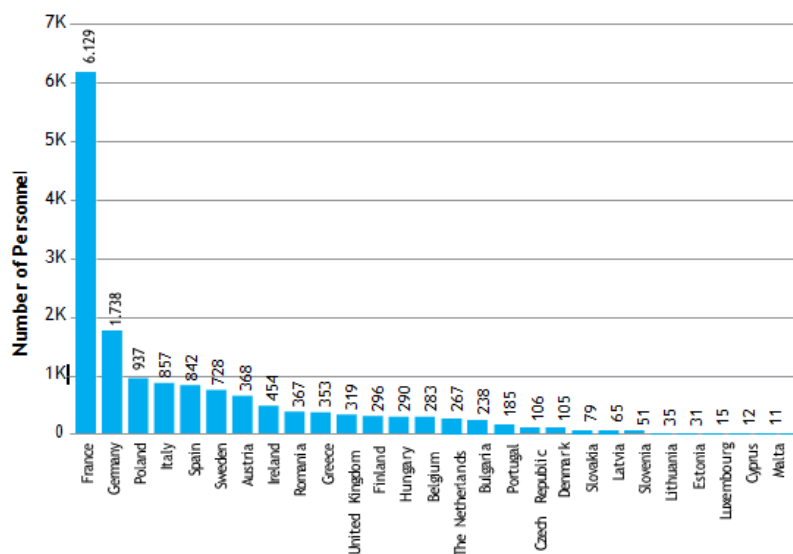
Στον τομέα της ασφάλειας είναι γεγονός ότι η ΕΕ με την έξοδο του Η.Β θα στερηθεί μία χώρα που αποτελεί μόνιμο μέλος του συμβουλίου ασφαλείας, με σοβαρές και αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις, με δυνατότητα επιχειρήσεων εκτός του εθνικού τους εδάφους, αλλά και πυρηνικό οπλοστάσιο. Η Βρετανία αποτελεί ένα σημαντικό μέλος της Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΠΑΑ) το οποίο πέρα από την πολύτιμη εμπειρία και τεχνογνωσία της σε στρατιωτικά θέματα, δαπανά περίπου 2.2 % του ΑΕΠ της στην άμυνα.

Το Brexit πρόκειται να επηρεάσει από τη μία τη Βρετανία η οποία δε θα μπορεί να επηρεάσει τις εξελίξεις στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στο πεδίο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, από την άλλη την ΕΕ η οποία θα πρέπει να καταβάλει ιδιαίτερες προσπάθειες αναπλήρωσης της στο στρατιωτικό τομέα, τόσο σε επιχειρησιακό επίπεδο όσο και σε επίπεδο αμυντικής βιομηχανίας και εξοπλισμών. Η αναπλήρωση του βρετανικού στρατιωτικού προσωπικού, αλλά και της τρύπας στον αμυντικό προϋπολογισμό σίγουρα θα επιβαρύνει τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ, μεταξύ των οποίων η Ελλάδα και η Κύπρος.

Παρά την στρατιωτική της ισχύ, η Βρετανία δεν συγκαταλέγεται στις χώρες με την μεγαλύτερη συμμετοχή σε στρατιωτικές αποστολές της Ε.Ε και η εμπλοκή της στην ευρωπαϊκή (ΚΠΑΑ) χαρακτηρίζεται σχετικά μέτρια.⁸²

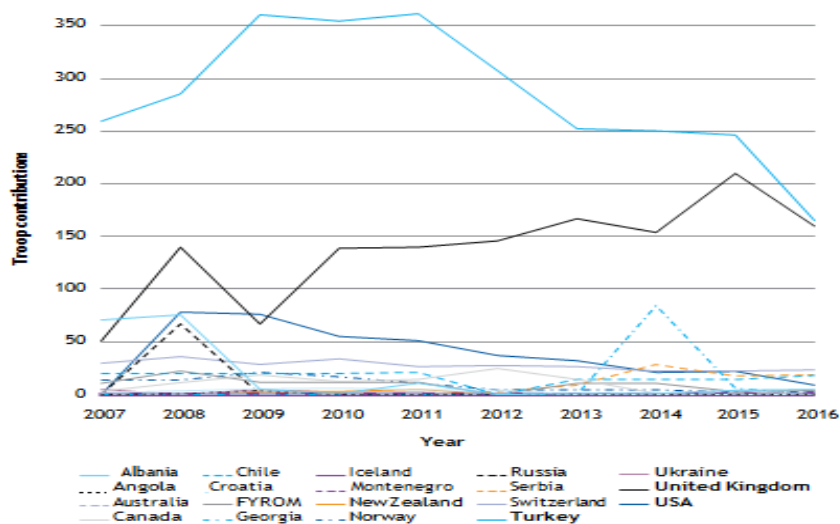
Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 4 η Βρετανία βρίσκεται στην ενδέκατη θέση μεταξύ των χωρών της ΕΕ, στη συνολική συμμετοχή προσωπικού σε αποστολές και επιχειρήσεις ΚΠΑΑ κατά τη περίοδο 2003 -2014.

⁸² Αλέξανδρος Θεολόγου ο.π σελ 4

Διάγραμμα 4 Συμμετοχή προσωπικού της ΕΕ σε αποστολές ΚΠΑΑ το 2003-2014⁸³

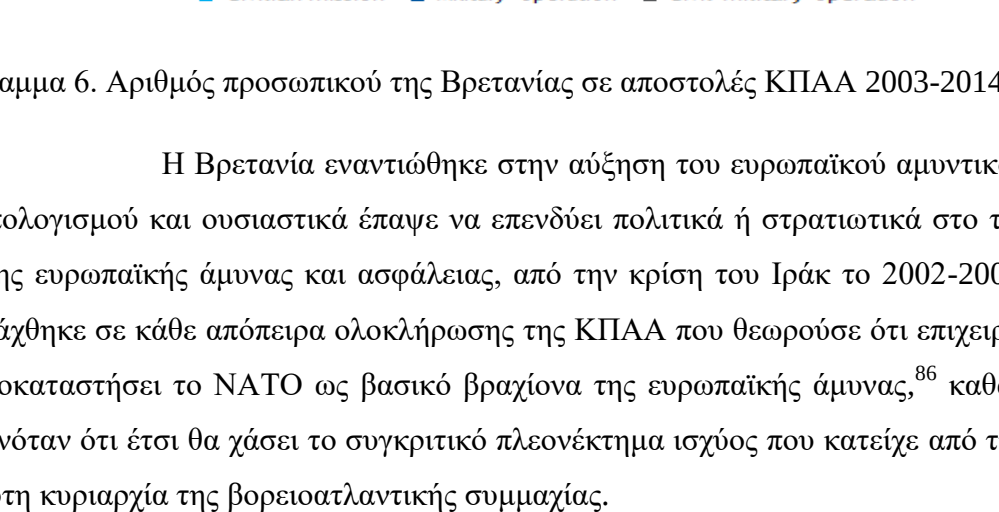
Όπως διαπιστώνεται από το διάγραμμα 5 η συμμετοχή σε προσωπικό της Βρετανίας (μαύρο χρώμα) σε αποστολές της ΕΕ ήταν στα επίπεδα της συμμετοχής τρίτων χωρών, που δεν ανήκουν στην ΕΕ και μικρότερους της Τουρκίας (γαλάζιο χρώμα).

Διάγραμμα 5. Προσωπικό Η.Β - Τρίτων Χωρών σε Αποστολές ΚΠΑΑ 2007- 2016⁸⁴

⁸³ Anne Bakker Margriet Drent Dick Zandee (Ιουλ 2017) European defence: how to engage the UK after Brexit? Ανακτήθηκε από <https://euagenda.eu/publications/european-defence-how-to-engage-the-uk-after-Brexit> (27 Φεβ 2018)

⁸⁴ Anne Bakker, Margriet Drent, Dick Zandee ο π σελ 29

[illegible]

Η ΕΕ δεν απέκτησε ποτέ στρατηγική ασφαλείας, ούτε αυτόνομη στρατιωτική δύναμη, ούτε έλεγχο των συνόρων της. Η ευρωπαϊκή άμυνα σήμερα δεν είναι δυνατόν να εξασφαλιστεί χωρίς τη συνδρομή των ΗΠΑ και κατ' επέκταση του NATO. Μετά όμως τη διατύπωση από το πρόεδρο Ντόναλντ Τραμπ του καινούριου αμερικανικού δόγματος «Η Αμερική Πρώτα», γίνεται σαφές ότι οι Αμερικανοί προτιμούν οι Ευρωπαίοι να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες σε κρίσεις στην Ευρώπη που δεν απειλούν άμεσα το έδαφος του NATO ή της ΕΕ, πριν αυτές κλιμακωθούν και απαι-

⁸⁶ Μαριλένα Κοππά (2017) *Η Κοινή Πολιτική Αμυνας και Ασφαλείας: Η Ιστορία οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές* Αθήνα Πατάκης σελ 36

τούν αμερικανική παρέμβαση μεγάλης κλίμακας. Όσο περισσότερο οι Ευρωπαίοι διαχειρίζονται κρίσεις αυτού του είδους, τόσο οι ΗΠΑ μπορούν να εστιάσουν το χρόνο και τις προσπάθειές τους στις άλλες στρατηγικές ανησυχίες τους, κυρίως στην Ασία.

87

Σε συνάρτηση με τα παραπάνω, οι στρατιωτικές δυνατότητες και η πολιτική ασφαλείας της ΕΕ σίγουρα αναβαθμίζονται μετά το Brexit. Ενεργοποιούνται άρθρα της συνθήκης της Λισαβόνας, για στενότερη συνεργασία των χωρών μελών της Ένωσης σε στρατιωτικό επίπεδο, τα οποία είχαν μείνει ανένεργα λόγω άρνησης της Βρετανίας. Τα κυριότερα από αυτά αφορούν στην αποδέσμευση των στρατιωτικών αποστολών, στη μόνιμη δομή της στρατιωτικής συνεργασίας, τη δημιουργία στρατηγείου στις Βρυξέλλες και την ενεργοποίηση του Ταμείου Εκκίνησης (Startup Fund) για την χρηματοδότηση των προπαρασκευαστικών δραστηριοτήτων αποστολών κοινής ασφαλείας, που δεν περιλαμβάνονται στον προϋπολογισμό της ΕΕ.

Οι παραπάνω εξελίξεις που αφορούν την ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια, θεωρούνται ιδιαίτερα θετικές για την Ελλάδα και την Κύπρο που αντιμετωπίζουν απειλή για την εθνική τους ασφάλεια από τη Τουρκία και προσβλέπουν σε ουσιαστική συνδρομή των ευρωπαίων εταίρων τους, στο πλαίσιο που προβλέπεται από τη ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής της συνθήκης της Λισαβόνας.

Επισημαίνεται όμως ότι η οποιαδήποτε ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων από την ΕΕ για την διαχείριση μιας κρίσης, σίγουρα θα επιφέρει σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις, ιδιαίτερα στα κράτη με σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα όπως είναι η Ελλάδα και η Κύπρος.

Το Brexit δημιουργεί ένα επιπλέον μεγάλο κενό στην ευρωπαϊκή αμυντική στρατιωτική βιομηχανία, το οποίο στο πλαίσιο της αποτελεσματικής Κοινής Πολιτικής Ασφαλείας και Άμυνας θα πρέπει να καλυφθεί. Στην ΚΠΑΑ της ΕΕ δεν γίνεται οικονομία κλίμακας, καθόσον τα κράτη μέλη διατηρούν μεγάλο αριθμό διαφορετικών στρατιωτικών δυνατοτήτων και δε γίνονται συγκεντρωτικές προμήθειες υλικών και οπλικών συστημάτων.⁸⁸

⁸⁷ Sven Biscop (6 Ιαν2016) *Brexit and defence: where is the strategy?* Ανακτήθηκε από: <http://www.egmontinstitute.be/Brexit-and-defence-where-is-the-strategy/> (5 Μαρ 2018)

⁸⁸ Sven Biscop (2004) "Able and willing? Assessing the EU'S Capacity for Military Action" *European Foreign Affairs Review* 9 σελ519

Η ΕΕ προωθεί τον συντονισμό των εθνικών δαπανών και εξοπλισμών, μέσω της συνένωσης των ευρωπαϊκών αμυντικών βιομηχανιών και της συγχώνευσης των αμυντικών προγραμμάτων. Για να αποφύγει τον διασκορπισμό των ευρωπαϊκών πόρων σε πολλά αμυντικά προγράμματα αλλά και τη πολυτυπία των μέσων (αεροπλάνα, άρματα). Η συγχώνευση των ευρωπαϊκών αμυντικών προγραμμάτων λόγω του Brexit, θα αποτελέσει μία εξαιρετική ευκαιρία, μέσω της ανάληψης αριθμού εξοπλιστικών προγραμμάτων, για την ελληνική αμυντική βιομηχανία και κατ' επέκταση την ελληνική οικονομία.

ιστ. Στις Πληροφορίες

Οι εγκληματίες και οι τρομοκράτες λειτουργούν διασυνοριακά και η απειλή τους έχει αυξηθεί σε ένταση και συχνότητα τα τελευταία χρόνια και επιδρά στις δημόσιες υπηρεσίες και τις υποδομές. Η διεθνής φύση του εγκλήματος καθιστά την ταχεία, και αποτελεσματική ανταλλαγή δεδομένων απαραίτητη για την επιβολή του νόμου. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της δημιούργησαν μια στενή διασυνοριακή συνεργασία, η οποία τους επιτρέπει μια σειρά δυνατοτήτων προκειμένου να εμποδίσουν τους εγκληματίες να εκμεταλλεύονται τη διέλευση των συνόρων για να αποφύγουν τη δικαιοσύνη και για να προστατέψουν τη δημόσια ασφάλεια. Το Ηνωμένο Βασίλειο ανέπτυξε δυνατότητες για τη χρήση δεδομένων από τις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR), για τη δημιουργία πληροφοριών σχετικά με τις δραστηριότητες των εγκληματιών και των τρομοκρατών.

Παρόλο που δεν αποτελεί πλήρες μέλος τη συνθήκης του Σέγκεν συνεργάζεται με την ΕΕ στο πλαίσιο ορισμένων άρθρων της, όπως το Σύστημα Πληροφοριών SIS II (Schengen Information System).⁸⁹ Η συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στο SIS II σημαίνει ότι όταν ένα κράτος μέλος της ΕΕ εκδίδει ένα ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (ΕΕΣ), διαβιβάζεται στις αστυνομικές και συνοριακές δυνάμεις στο Ηνωμένο Βασίλειο και αντιστρόφως. Το συγκεκριμένο σύστημα αποτελεί ένα κοινό ηλεκτρονικό αρχείο δεδομένων, το οποίο τα κράτη μέλη τροφοδοτούν με πληροφορίες για δύο μεγάλες κατηγορίες πληροφοριών: Τα αναζητούμενα πρόσωπα και τα αναζητούμενα οχήματα. Πρόσβαση στο Σύστημα προβλέπεται να έχουν:

⁸⁹ Σύστημα Πληροφοριών Schengen (Schengen Information System) - S.I.S. Ανακτήθηκε από http://www.hellenicpolice.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=26982&Itemid=898&lang= (5 Δεκ 18)

- (1) Οι αστυνομικές υπηρεσίες και οι υπηρεσίες φύλαξης των συνόρων.
- (2) Οι υπηρεσίες τελωνειακών ελέγχων.
- (3) Οι δικαστικές αρχές
- (4) Οι αρχές για τη χορήγηση θεωρήσεων και τίτλων διαμονής.
- (5) Οι αρχές για την έκδοση αδειών κυκλοφορίας οχημάτων

Η Βρετανία είναι από τους μεγαλύτερους τροφοδότες του συστήματος με πληροφορίες και μετάδοσης εμπειρογνωμοσύνης στη Europol. Το 2016, το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν ο υψηλότερος συνεισφέρων στα προγράμματα ανάλυσης σοβαρών και οργανωμένων εγκλημάτων της Europol και το 2017, δημιούργησε πάνω από 1,4 εκατομμύρια καταχωρήσεις για το SIS II.⁹⁰

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

6. Συμπεράσματα

Η Βρετανία αρχίζει πλέον να συνειδητοποιεί, ότι η έξοδος της από την ΕΕ είναι τουλάχιστον μια βεβαιωμένη απόφαση, εάν δε μπορεί να χαρακτηριστεί ως λάθος απόφαση, η οποία θα την βάλει σε μια διαδικασία μείωσης ισχύος. Το γεγονός αυτό την οδηγεί να επιδιώξει τη διατήρηση μιας ειδικής σχέσης με την ΕΕ, προκειμένου να διατηρήσει τα ευρωπαϊκά ευεργετήματα της και να μην απομονωθεί από το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Η δημιουργία μια ειδικής σχέσης μεταξύ Βρετανίας και Ευρώπης θα ανοίξει παράθυρο επιπλέον ειδικών σχέσεων με Τουρκία, Ουκρανία και γιατί όχι με τη Ρωσία.

Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα έχει απολέσει σε μεγάλο βαθμό, την πρότερη αίγλη του. Το Brexit ενισχύει τα ευρωσκεπτιστικά και αντιευρωπαϊκά κόμματα, τα οποία ανεβάζουν διαρκώς τα ποσοστά των ψηφοφόρων τους. Η αδυναμία της ΕΕ να επιλύσει αποτελεσματικά μία σειρά προβλημάτων, όπως η ελληνική οικονομική κρίση και η προσφυγική κρίση, αλλά και να επιβάλλει τις αποφάσεις της σε κράτη μέλη (Ουγγαρία Τσεχία), θα συνεχίσει να τροφοδοτεί αντιευρωπαϊκά κινήματα, εις βάρος της μελλοντικής ενότητας και ολοκλήρωσης της ΕΕ.

⁹⁰ Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty (2018) “The future relationship between the United Kingdom and the European Union.” σελ 57

Τώρα περισσότερο από κάθε άλλη φορά, απαιτείται συσπείρωση, αλληλεγγύη, ψυχραιμία και νηφαλιότητα σε ευρωπαϊκό επίπεδο από τα κράτη μέλη, ώστε να αντιμετωπιστούν οι αρνητικές συνέπειες, να αποφευχθεί η γιγάντωση του ευρωσκεπτικισμού και να μην αποτελέσει το Brexit την απαρχή της διάλυσης της ΕΕ. Η Ευρώπη των 27 θα πρέπει να παραμείνει ενωμένη και να υπερασπιστεί σθεναρά τα δικά της συμφέροντα. Το Brexit πρέπει να χρησιμεύσει ως καταλύτης για την ανανέωση της ΕΕ, καθώς καταδεικνύει πόσο συνδέονται μεταξύ τους τα κράτη μέλη.

Η Βρετανία στις διαπραγματεύσεις της για την έξοδο, ακολουθεί τη τακτική πίεσης και απειλής της ΕΕ για ένα «σκληρό» Brexit, προκειμένου με αυτό το τρόπο να κερδίσει το ευνοϊκότερο δυνατό «μαλακό». Πάντα στη σχέση του με την ΕΕ, το ΗΒ διεκδικούσε να απολαμβάνει προνόμια και ειδικό ρόλο, να επωφελείται από τα οικονομικά οφέλη της ένταξης δίχως να συμμετέχει ολοκληρωτικά, ενώ ταυτόχρονα αποδίδει πίσω τα λιγότερα δυνατά. Η εφαρμογή μίας χαλαρής και υπερβολικά ευέλικτης πολιτικής, από την ΕΕ στις διαπραγματεύσεις της με το Η.Β, θα αφήσει περιθώρια στη Βρετανία να επωφεληθεί από την έξοδο της. Αυτό ενέχει το κίνδυνο να εμπνεύσει και άλλα κράτη μέλη να ακολουθήσουν το παράδειγμα της, γεγονός που θα δημιουργήσει συνθήκες διάλυσης της ΕΕ.

Στον χρηματοπιστωτικό τομέα εκτιμάται ότι υπό τη πίεση της εξόδου της Βρετανίας από την ΕΕ, το Grexit έχει πλέον απομακρυνθεί. Αναμένεται η χαλάρωση της Γερμανικής οικονομικής πολιτικής έναντι της Ελλάδος, καθώς η Γερμανία δε θέλει να γίνει η αιτία για μία επιπλέον συρρίκνωση της ΕΕ. Σε περίπτωση όμως που η Ελλάδα δεν επιτύχει να ασκήσει την κατάλληλη οικονομική πολιτική, που θα της επιτρέψει την έξοδο της στις αγορές, τα κράτη μέλη της ΕΕ δεν θα είναι ιδιαίτερα πρόθυμα για επιπλέον στήριξη της με νέο μνημόνιο.

Η Κύπρος μετά την έξοδο της Βρετανίας, με την οποία ευθυγραμμίζονταν στις επιδιώξεις τους για προστασία του φορολογικού τους περιβάλλοντος, θα δεχθεί πιέσεις από τη πλευρά της Γερμανίας, προκειμένου να καθιερωθεί ενιαίος φορολογικός συντελεστής σε όλη την ΕΕ. Αιτία αποτελεί η ελκυστικότητα του κυπριακού φορολογικού περιβάλλοντος για τις εταιρείες με φόρο 12,5%, ο οποίος είναι από τους χαμηλότερους της ΕΕ.

Η υποτίμηση της αγγλικής λίρας, που αναπόφευκτα θα επιφέρει το Brexit θα επηρεάσει την ποικιλοτρόπως την Ελλάδα. Αφενός θα μειώσει την αξία του

χαρτοφυλακίου των ελληνικών τραπεζών, λόγω της πτώσης της αξίας των βρετανικών ομολόγων που διαθέτουν. Αφετέρου θα μειώσει την αγοραστική δύναμη των Βρετανών, καταστρώντας έτσι τα ελληνικά και κυπριακά προϊόντα και υπηρεσίες ακριβότερα στο βρετανικό κοινό. Τα παραπάνω θα έχουν ως συνέπεια να επηρεαστεί το εξαγωγικό εμπόριο των δύο χωρών, κυρίως όσον αφορά τα γεωργικά προϊόντα (γαλακτοκομικά και κρασί), τα οποία θα γίνουν ακριβότερα από αντίστοιχα προϊόντα τρίτων χωρών. Επιπρόσθετα η μείωση του εξαγωγικού εμπορίου θα επιφέρει και τον περιορισμό των θέσεων εργασίας που σχετίζονται με αυτό.

Η υποτίμηση της αγγλικής λίρας όμως μπορεί να επιδράσει και θετικά για τις ελληνικές μεταποιητικές εταιρείες, διότι θα καταστήσει φθηνότερη την αγορά πρώτων υλών που προέρχονται από το Η.Β.

Για το ελληνικό εμπόριο το δυσμενέστερο σενάριο στις εμπορικές σχέσεις ΕΕ και Βρετανίας αποτελεί η μετάβαση στους κανόνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) με το δασμολόγιο του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους. Με αυτό το σενάριο η πρόσβαση του ενός μέρους στην αγορά του άλλου θα διέπεται από «δεσμευτικούς όρους». Αποτέλεσμα των παραπάνω, σε συνδυασμό με την υποτίμηση της αγγλικής λίρας, θα είναι οι εισαγωγές προϊόντων από κράτη μέλη της ΕΕ όπως η Ελλάδα, να γίνουν ακριβότερες και θα αυξήσει επίσης ραγδαία τις καταναλωτικές τιμές τους.

Πλήγμα θα δεχθεί και ελληνικός ο τουρισμός, καθώς οι διακοπές στην Ελλάδα θα γίνουν ακριβότερες για το μέσο Βρετανό, ενώ άλλοι προορισμοί χωρών εκτός ΕΕ θα είναι ελκυστικότεροι λόγω μειωμένης τιμής. Η αύξηση των τιμών θα επιφέρει μείωση στον αριθμό των αφίξεων και διανυκτερεύσεων από Βρετανούς τουρίστες και κατά συνέπεια θα περιορίσει τις εισπράξεις και τα έσοδα των επιχειρήσεων.

Η αποχώρηση της Βρετανίας θα δημιουργήσει τρύπα στον προϋπολογισμό της ΕΕ. λόγω της έλλειψης των βρετανικών εισφορών. Το κενό που δημιουργείται μπορεί να καλυφθεί με δύο τρόπους, είτε με την επιπλέον αύξηση των εισφορών των υπολοίπων κρατών μελών, είτε με τον περιορισμό των ευρωπαϊκών επιδοτήσεων. Στην πρώτη περίπτωση η Ελλάδα και η Κύπρος θα επιβαρυνθούν με επιπλέον εισφορές. Η δεύτερη περίπτωση θα μειώσει τη χρηματοδότηση, σε ένα ευρύ φάσμα έργων και προγραμμάτων που χρηματοδοτεί η ΕΕ σε Ελλάδα και Κύπρο.

Οι εποχές των «εύκολων» κοινοτικών αγροτικών επιδοτήσεων, του καταναλωτικού αντί του επιχειρηματικού δανεισμού έχει παρέλθει ανεπιστρεπті. Το νέο ευρωπαϊκό δημοσιονομικό πλαίσιο της ΚΑΠ, προβλέπει τον περιορισμό των επιδοτήσεων κατά 10% μετά το 2020. Η μείωση των αγροτικών ενισχύσεων θα πλήξει τη συντριπτική πλειοψηφία των ελλήνων αγροτών (81%), που λαμβάνουν ενισχύσεις μέχρι 5000 €, με επιπλέον συρρίκνωση του ασταθούς αγροτικού εισοδήματός τους.

Η Βρετανία μετά την έξοδο από την ΕΕ θα έχει πλέον τη δυνατότητα να παράγει απομιμήσεις ελληνικών διάσημων προϊόντων όπως η φέτα και το ούζο που δε θα προστατεύονται από τους περιορισμούς για τα προϊόντα ΠΟΠ.

Το ΗΒ επιθυμεί μετά την έξοδο του να διατηρήσει τα οφέλη που απορρέουν από την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά, αλλά χωρίς όμως να εφαρμόζει τις βασικές αρχές της ΕΕ και πιο συγκεκριμένα:

α. Την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων: Η έξοδος της Βρετανίας θα έχει σαν αποτέλεσμα το εμπόριο μεταξύ της Βρετανίας και της ΕΕ να διεξάγεται στο πλαίσιο των κανονισμών του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, έτσι στα προϊόντα από την ΕΕ θα απαιτείται εκτελωνισμός και θα επιβληθούν δασμοί. Το γεγονός αυτό θα τα καταστήσει ακριβότερα από άλλα αντίστοιχα προϊόντα, που προέρχονται από χώρες εκτός της ΕΕ, κυρίως από την Κίνα.

β. Στην ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων: Η Βρετανία προκειμένου να ελέγξει την αθρόα μετανάστευση, η οποία σύμφωνα με τους υποστηρικτές του Brexit αποτελεί την αιτία της ανεργίας και των χαμηλών μισθών της εργατικής τάξης, πρόκειται να εφαρμόσει ένα σύστημα μετανάστευσης, όπου κάθε αίτηση για άδεια παραμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο θα αντιμετωπίζεται με βάση τα προσόντα του αιτούντος. Το παραπάνω θα δημιουργήσει εμπόδια στους Έλληνες που επιθυμούν να μετεγκατασταθούν για εργασία στη Βρετανία, καθώς θα κληθούν να συμπληρώσουν αίτηση για να εξασφαλίσουν την άδεια παραμονής τους, κάτι που σημαίνει πως πριν μεταβούν θα πρέπει να έχουν ήδη εξασφαλίσει εργασία και ικανοποιητικό μισθό, μιας και η οικονομική τους κατάσταση θα είναι αυτή που θα κρίνει αν θα μπορούν να παραμείνουν στη Βρετανία. Όπως γίνεται αντιληπτό η υπόψη άδεια θα χορηγείται με αυστηρά κριτήρια, αλλά και κατόπιν μια σειράς από γραφειοκρατικές διαδικασίες. Εκτιμάται τελικά ότι ένα μεγάλο ποσοστό Ελλήνων πολιτών που θα επιθυμούν να εγκατασταθούν και να εργαστούν στη Βρετανία, δε θα πληροί τα κριτήρια για από-

κτηση άδειας εργασίας, και σύμφωνα με τα νέα βρετανικά δεδομένα μετανάστευσης θα πρέπει να επιστρέψουν στη χώρα τους.

γ. Στην ελεύθερη μετακίνηση προσώπων: Με την έξοδο της Βρετανίας οι μη Βρετανοί αλλά Ευρωπαίοι πολίτες θα υπόκεινται στους ίδιους ελέγχους με τους υπόλοιπους διεθνείς ταξιδιώτες. Για την μετακίνηση τους πιθανότατα θα απαιτείται πλέον η έκδοση βίζα και η εκτελώνιση των μεταφερόμενων αγαθών με αποτέλεσμα να υφίστανται απίστευτη ταλαιπωρία. Στην περίπτωση που θα επιτευχθεί συμφωνία μεταξύ ΕΕ και Βρετανίας για την μετακίνηση προσώπων χωρίς να απαιτείται η θεώρηση βίζα, τότε για τους Έλληνες υπηκόους, όπως και των λοιπών κρατών μελών της ΕΕ, θα ισχύσει το καθεστώς που εφαρμόζεται σήμερα στους υπηκόους τρίτων χωρών. Δηλαδή να επισκέπτονται τη χώρα χωρίς θεώρηση (βίζα) για περίοδο έξι μηνών αλλά δεν τους επιτρέπεται η παραμονή για σπουδές (άνω των 30 ημερών), ούτε η άσκηση αμειβόμενης ή μη εργασίας.

Στο πλαίσιο των περιορισμών στη μετακίνηση προσώπων που θα προκύψουν μετά το Brexit, εντάσσονται και τα προβλήματα που αναμένεται να προκύψουν στους Έλληνες και Κύπριους φοιτητές στη Βρετανία. Οι φοιτητές από κράτη μέλη της ΕΕ θα θεωρούνται πλέον «overseas students» αντί του υφιστάμενου «home students» που ισχύει σήμερα. Η διαφοροποίηση αυτή θα τους αποκλείσει από τις ευεργετικές διατάξεις του φοιτητικού δανείου και επιπλέον θα εκτοξεύσει τα δίδακτρα τους, από πέντε έως έξι χιλιάδες λίρες επιπλέον το χρόνο. Ο αποκλεισμός από το φοιτητικό δάνειο και η αύξηση των διδάκτρων, εκτός από σοβαρή οικονομική επιβάρυνση των οικογενειών των φοιτητών, θα αποτελέσει και αιτία ματαίωσης ή διακοπής των σπουδών τους. Το θετικό που θα μπορούσε να προκύψει από τους περιορισμούς στη μετακίνηση των φοιτητών στη Βρετανία, από το Brexit, είναι ότι θα περιστείλει το κύμα φυγής των ελληνικών «ταλέντων» στο εξωτερικό. Επειδή όμως τα έσοδα των πανεπιστημίων και του κράτους, από τα δίδακτρα των φοιτητών που προέρχονται από χώρες της ΕΕ είναι μεγάλα, εκτιμάται ότι η βρετανική κυβέρνηση πρόκειται αργά ή γρήγορα να προβεί στις απαραίτητες ρυθμίσεις, για να διατηρήσει το φοιτητικό ρεύμα προς τα πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας.

Η Ελλάδα μετά το Brexit παραμένει σε θέση ισχύος έναντι της Τουρκίας στα ευρωπαϊκά δρώμενα ως κράτος μέλος της ΕΕ και του σκληρού πυρήνα αυτής. Η αποχώρηση των Βρετανών σήμανε ουσιαστικά και το τέλος της ενταξιακής πορείας

της Τουρκίας η οποία χάνει τον ποιο ένθερμο υποστηρικτή της. Το μόνο που απομένει τώρα στη Τουρκία είναι να διεκδικήσει μία ειδική σχέση με την ΕΕ.

Η Βρετανία μετά το Brexit στο πλαίσιο της αναζήτησης νέων συμμάχων, που θα εξυπηρετούν τα συμφέροντα της στην Ανατολική Μεσόγειο και την Μέση Ανατολή, αναμένεται ότι θα προσεγγίσει την Τουρκία, η οποία απομονωμένη από τους συμμάχους της αναζητά εναγωνίως νέους. Η προσέγγιση Τουρκίας - Βρετανίας αναπόφευκτα θα στρέψει τη Βρετανία να υιοθετήσει μια στάση που θα είναι πιο άμεσα υποστηρικτική προς τις τουρκικές θέσεις στο Αιγαίο και την Κύπρο.

Η αποχώρηση της Βρετανίας από την ΕΕ, ανατρέπει τις υφιστάμενες ισορροπίες ψήφων μεταξύ των χωρών του πλουσίου Βορρά και του φτωχότερου Νότου. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι μπορεί να επιφέρει τη μεταφορά κεφαλαίων προς το Νότο και την ανατροπή της γερμανικής τακτικής υποταγής του Νότου στο Βορρά με το πρόσχημα του υψηλού δημοσίου χρέους. Επιπλέον η υπόψη ανατροπή ισορροπίας, θα συμβάλλει στην ισόρροπη και σταθερή οικονομική και κοινωνική πρόοδο μεταξύ του ευρωπαϊκού Βορρά και Νότου. Επιπλέον δε θα επιτρέψει στις χώρες του Βορρά να μονοπωλήσουν τις συζητήσεις για το μέλλον της ΕΕ, όπως γινόταν μέχρι σήμερα.

Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει μεγάλη ευκαιρία εκμεταλλευόμενη τις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις στη Βρετανία και τη τροπή των διαπραγματεύσεων εξόδου της με την ΕΕ, να διεκδικήσει την τροποποίηση των συμφωνιών που διέπουν το καθεστώς των βρετανικών βάσεων στο νησί. Η Κύπρος με πειστικά επιχειρήματα, με τη στήριξη των κρατών μελών της ΕΕ και επικαλούμενη την αρχή της επικουρικότητας και αναλογικότητας, μπορεί μέσω της διαπραγμάτευσης της με τη Βρετανία, να αποκομίσει πολλαπλά οφέλη στο πολιτικό, διπλωματικό, ενεργειακό και οικονομικό τομέα, που θα συμβάλλουν στην επίλυση του κυπριακού και την οικονομική της ανάπτυξη.

Η ανάγκη πρόσβασης στις ευρωπαϊκές χρηματοπιστωτικές αγορές, μετά το Brexit των ναυτιλιακών και ασφαλιστικών εταιρειών που καλύπτουν εμπορικά πλοία, με έδρα το Λονδίνο, θα αποτελέσει αιτία μετεγκατάστασης τους σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ. Η Ελλάδα λόγω του υφιστάμενου δικτύου ναυτιλιακών γραφείων και εταιρειών στο λιμάνι του Πειραιά, αλλά κυρίως η Κύπρος λόγω του ευνοϊκού φο-

ρολογικού περιβάλλοντος, αλλά και του ισχύοντος αγγλικού δικαίου αποτελούν υποψήφιους προορισμούς των εταιρειών.

Με το Brexit η ΕΕ σίγουρα στερείται μία χώρα με τις πλέον αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις, με δυνατότητα επιχειρήσεων στο εξωτερικό, η οποία διαθέτει πυρηνικά όπλα και αποτελεί μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης χάνουν μια ισχυρή φωνή εντός της ΕΕ που είχε τη δυνατότητα να παρασύρει τα κράτη μέλη στην υιοθέτηση μιας σκληρής στάσης απέναντι στη Ρωσία. Η Βρετανία όμως ποτέ δεν ήταν υπέρμαχος της στενής στρατιωτικής συνεργασίας των χωρών της ΕΕ και εναντιώθηκε στις αυξήσεις υπέρ του ευρωπαϊκού αμυντικού προϋπολογισμού, προτιμούσε την ανεξάρτητη δράση της στο πλαίσιο του NATO.

Με την έξοδο της Βρετανίας, η ΚΠΑΑ της Ευρώπης βγαίνει ενισχυμένη, καθώς ευοδώνεται η μόνιμη στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, από την ενεργοποίηση άρθρων της συνθήκης της Λισαβόνας τα οποία παρέμεναν ανενεργά λόγω αντιρρήσεων της Βρετανίας. Αποτέλεσμα των παραπάνω θα είναι να δημιουργηθούν οι απαραίτητες συνθήκες και προϋποθέσεις, για την ενεργοποίηση στρατιωτικών αποστολών, προκειμένου τη διαχείριση κρίσεων στη ευρωπαϊκή περιφέρεια από την ΕΕ, αλλά και να τεθούν τα θεμέλια για την δημιουργία ευρωστρατού.

Η δημιουργία ευρωστρατού θα πρέπει πλέον να ξεπεράσει το θεωρητικό επίπεδο και να αποτελέσει πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κοινή στρατιωτική διοίκηση θα βοηθήσει την ΕΕ να ενισχύσει τον ρόλο της όσον αφορά την πολιτική ασφαλείας και άμυνας, να απεξαρτηθεί μερικώς από την πολιτική ασφαλείας των ΗΠΑ και κατ' επέκταση του NATO και να αναλάβει μεγαλύτερες ευθύνες σε παγκόσμιο επίπεδο. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την Ελλάδα και την Κύπρο, που αντιμετωπίζουν την τουρκική επιθετικότητα, καθώς θα μπορούν να ελπίζουν σε πιο ουσιαστική συνδρομή από τους ευρωπαίους εταίρους τους.

Η έξοδος της Βρετανίας θα επιφέρει κενό στην ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία, το οποίο καλούνται να αναπληρώσουν τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ. Τα ευρωπαϊκά αμυντικά προγράμματα, που θα προκύψουν μετά το Brexit και τη σχεδιαζόμενη συγχώνευση των αμυντικών προϋπολογισμών των κρατών μελών, θα αποτελέσουν ιδανικό πεδίο εκμετάλλευσης από την ελληνική αμυντική βιομηχανία. Η ανάπτυξη της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας επιφέρει πολλαπλά οφέλη στη χώρα. κα-

θώς θα συμβάλει στην οικονομική της ανάπτυξη και στην επιστημονική και τεχνολογική της εξέλιξη. Επιπλέον η ανάπτυξη της αμυντικής βιομηχανίας θα ενισχύσει την εθνική ασφάλεια και θα αύξηση την απασχόληση με τη δημιουργία νέων θέων εργασίας.

Χωρίς τη συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στο σύστημα πληροφοριών SIS II και τη συμβολή του στην ανταλλαγή δεδομένων, θα υπάρξουν σημαντικές απώλειες ικανότητας, οι οποίες θα μειώσουν την ικανότητα στην ΕΕ και των κρατών μελών της, ιδιαίτερα σε χώρες με περιορισμένες δυνατότητες και μέσα όπως η Ελλάδα και η Κύπρος, να εντοπίζουν και να παρακολουθούν τρομοκρατικά δίκτυα σε ολόκληρη την Ευρώπη, να συλλαμβάνουν και να εμποδίζουν την είσοδο και διασπορά τρομοκρατών και εν τέλη να προστατεύουν την ασφάλεια των πολιτών τους.

Ο τομέας της κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα θα επηρεαστεί από την έξοδο της Βρετανίας, καθόσον η βρετανικών συμφερόντων Vodafone, κατέχει το 35% του μεριδίου της ελληνικής αγοράς. Η εταιρεία θα έχει μεν τη δυνατότητα να μεταβεί σε ένα δικό της ανεξάρτητο δίκτυο, με δικές της χρεώσεις περιαγωγής, αλλά αναμένεται να δεχθεί νέους υψηλότερους φορολογικούς δασμούς, και περιορισμούς επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πολιτών κρατών μελών της ΕΕ. Τα παραπάνω θα αποτελέσουν εμπόδιο πρόσβασης τόσο στην ελληνική αγορά όσο και στην αναπτυσσόμενη ευρωπαϊκή αγορά. Η μεταφορά της εταιρείας από τη Βρετανία αποτελεί την ιδανικότερη λύση, για την εξασφάλιση του 55% του τζίρου της που προέρχεται από δραστηριότητες στις υπόλοιπες χώρες τις ΕΕ και των 108.000 εργαζόμενων εκτός Βρετανίας. Σε αντίθετη περίπτωση η συρρίκνωση της εταιρείας, μέσω της απώλειας συνδρομητών και της απόλυσης προσωπικού θεωρείται αναπόφευκτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

7. Προοπτικές

Η Ελλάδα και η Κύπρος προκειμένου να ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές συνέπειες, που θα προκύψουν από τη αποχώρηση του Η.Β από την ΕΕ, εκτιμάται ότι πρέπει να συνταχθούν με τα κράτη μέλη τα οποία επιθυμούν ένα «μαλακό» Brexit, το οποίο επιτρέπει κάποιας μορφής συμμετοχή του ΗΒ στην εσωτερική αγορά

της ΕΕ. Έτσι ώστε να διασφαλίσουν το υψηλότερο δυνατό επίπεδο, εξαγωγών και το θετικό ισοζύγιο στον τομέα υπηρεσιών (τουρισμό, ναυτιλία).

Σε περίπτωση που ΕΕ και Βρετανία καταλήξουν σε «σκληρό» Brexit, τότε η Ελλάδα και η Κύπρος, θα πρέπει να επιδιώξουν τη σύναψη ειδικής εμπορικής συμφωνίας με την Βρετανία. Η οποία θα εξασφαλίζει την εξαγωγή των προϊόντων τους προς το Η.Β, με τους λιγότερους δυνατούς δασμούς, γεγονός που θα αποτρέψει να απολέσουν το σημερινό πλεονεκτήματα της προσιτής τιμής των προϊόντων τους στο Βρετανό καταναλωτή.

Η ελληνική κυβέρνηση θα πρέπει να διαπραγματευτεί μία συμφωνία, που να αφορά τα κρατικά δάνεια διδάκτρων προς τους Έλληνες φοιτητές, έτσι ώστε αυτά να χορηγούνται με τους όρους που ισχύουν για τους «home students». Η πολιτική της χορήγησης των δανείων είναι καθαρά επιλογή της Βρετανικής κυβέρνησης και οι όροι χορηγήσεως τους θα μπορούν να διαμορφωθούν μέσω διαπραγματεύσεων μεταξύ των κυβερνήσεων Ελλάδας – Βρετανίας.

Μία διακρατική συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Βρετανίας για κατάργηση της βίζα στις μετακινήσεις, που θα επιφέρει το «σκληρό» Brexit, θα συμβάλει στην διατήρηση του τουριστικού ρεύματος σε υψηλό επίπεδο και στην ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών μεταξύ των δύο χωρών. Κρίνεται σκόπιμο η σύναψη νέων συμφωνιών με βρετανούς τουριστικούς πράκτορες και ενίσχυση των απευθείας συνδέσεων των αεροπορικών εταιρειών

Η Ελλάδα λόγω της ανεπτυγμένης και αξιόπιστης φαρμακοβιομηχανίας της μπορεί να εκμεταλλευτεί τα προγράμματα φαρμακευτικών πολυεθνικών και να διεκδικήσει μεγαλύτερες επιδοτήσεις από την ΕΕ για την φαρμακευτική έρευνα

Από τη πλευρά του ελληνικού κράτους θα πρέπει να δημιουργηθούν οι κατάλληλες πολιτικοοικονομικές συνθήκες και ένα φιλικό προς τις επιχειρήσεις νομικό και φορολογικό πλαίσιο, εάν επιθυμεί να προσελκύσει εταιρείες οι οποίες αναμένεται να μετακινηθούν από το Λονδίνο, μετά την ολοκλήρωση της εξόδου της Βρετανίας. Στο ίδιο πλαίσιο η Κυπριακή Δημοκρατία πέρα από το ευνοϊκό φορολογικό της καθεστώς της, πρέπει να αξιοποιήσει το αγγλοσαξονικό δίκαιο που ισχύει στο νησί, το οποίο επιτρέπει στις εταιρείες που θα μετεγκατασταθούν να συνεχίσουν να λειτουργούν χρησιμοποιώντας το ίδιο δίκαιο που γνωρίζουν μέχρι σήμερα. Επιπλέον

εκμετάλλευσης πρέπει να τύχει το γεγονός ότι η αγγλική γλώσσα αποτελεί επίσημη γλώσσα της Κύπρου και την ύπαρξη σχολείων που διδάσκουν στην αγγλική γλώσσα.

Η Κύπρος θα πρέπει να διαφυλάξει ως κόρη οφθαλμού, έναντι των προθέσεων της Γερμανίας για ενιαίο φορολογικό συντελεστή σε όλη την ΕΕ, την ελκυστικότητα του φορολογικού της περιβάλλοντος για εταιρείες και επιχειρήσεις. Όστε να μην πληγεί ο τομέας παροχής διεθνών επαγγελματικών υπηρεσιών και κατ' επέκταση να περιορισθούν σε μεγάλο βαθμό τα έσοδα της χώρας.

Η Κύπρος πρέπει με επιχειρηματολογία να διεξάγει εκστρατεία πειθούς των ευρωπαίων εταίρων της, ώστε κατά τις διαπραγματεύσεις της ΕΕ για το Brexit, να συμπεριληφθεί στη τελική συμφωνία η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας για τις βρετανικές βάσεις. Όστε να επιστραφούν στη Κυπριακή Δημοκρατία τα εδάφη που δεν απαιτούνται για τη λειτουργία των βάσεων και να αποκομίσει πολιτικά, διπλωματικά και οικονομικά οφέλη, τα οποία θα ενδυναμώσουν την θέση της στο ευρωπαϊκό περιβάλλον αλλά και έναντι της Τουρκίας.

Στη νέα ΚΑΠ που πρόκειται να διαμορφωθεί μετά την αποχώρηση του Η.Β από την ΕΕ, με σκοπό να περικόψει δαπάνες και να προσθέσει χρηματοδοτήσεις σε νέες θεματικές δράσεις, η Ελληνική κυβέρνηση καλείται:

α. Να εξασφαλίσει το μεγαλύτερο δυνατό κομμάτι, από την πίτα των αγροτικών χρηματοδοτήσεων και το δίκαιο τρόπο κατανομής των ενισχύσεων μεταξύ των κρατών μελών.

β. Να διασφαλίσει τη δίκαιη διανομή των επιδοτήσεων μεταξύ των γεωργών της χώρας.

Μέσω της νέας ΚΑΠ που θα διαμορφώσει η ΕΕ, θα πρέπει να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα της ελληνικής γεωργίας μετά το 2020. Η αξιοποίηση των αγροτικών ενισχύσεων πρέπει να γίνει με ορθολογικότερο τρόπο σε σχέση με το παρελθόν. Η κυβέρνηση καλείται να κατοχυρώσει ότι οι νέες άμεσες ενισχύσεις θα προωθήσουν:

α. Την ανταγωνιστικότητα των αγροτικών περιοχών.

β. Τον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

γ. Τη βελτίωση της γεωργικής απόδοσης μέσω των επενδύσεων σε γεωργικές υποδομές,

δ. Τη σωστή διαχείριση και προστασία των φυσικών πόρων.

Ιδιαίτερο βάρος πρέπει να δοθεί από το ελληνικό κράτος, στην ενισχυμένη προστασία των αγροτικών και διατροφικών προϊόντων υψηλής ποιότητας ΠΟΠ, επειδή τα συγκεκριμένα προϊόντα καλύπτουν μεγάλο μέρος των ελληνικών εξαγωγών. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση των φαινομένων παραποίησης και αθέμιτου ανταγωνισμού για τα υπόψη προϊόντα.

Η Ελλάδα και τα υπόλοιπα κράτη της νότιας Ευρώπης, θα πρέπει να εκμεταλλευτούν τις συνθήκες που διαμορφώνονται μετά την αποχώρηση της Βρετανίας και την ανατροπή των ισορροπιών στις ψήφους με τα κράτη του ευρωπαϊκού Βορρά. Μέσω της σύστασης μίας άτυπης συμμαχίας μεταξύ των μεσογειακών κρατών, μπορεί να διεκδικηθεί η μεταβολή προς το ευνοϊκότερο, των αυστηρών δημοσιονομικών κανόνων που έχει επιβάλλει ο πλούσιος Βορράς στις χώρες του Νότου με το κάλυμμα των δημοσιονομικών τους προβλημάτων. Επιπλέον να διεκδικήσουν την εκταμίευση μεγαλύτερων ευρωπαϊκών κονδυλίων.

Η Αθήνα και η Λευκωσία, θα πρέπει να λάβουν σοβαρά υπόψη τους την αναμενόμενη προσέγγιση Βρετανίας – Τουρκίας, ώστε να είναι έτοιμες να αντιμετωπίσουν τις μελλοντικές ενέργειες της Τουρκίας σε διπλωματικό και γεωπολιτικό επίπεδο. Η αντιμετώπιση μπορεί να επιτευχθεί με διαρκή επαγρύπνηση και με έξυπνη διπλωματία αρχικά στην ΕΕ και εν συνεχεία σε NATO – ΟΗΕ. Επιπρόσθετα με εξισορρόπηση της προσέγγισης μέσω συμμαχιών, με χώρες με τις οποίες Ελλάδα και Κύπρο έχουν κοινά συμφέροντα και επιδιώξεις στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, όπως το Ισραήλ και η Αίγυπτος.

Η Ελλάδα πρέπει να προωθεί την ανάπτυξη ευρωπαϊκής στρατηγικής ασφαλείας, μέσω μίας μόνιμης στενότερης στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και τη δημιουργία ευρωστρατού. Επιπλέον πρέπει να τάσσεται ενεργά υπέρ της στρατιωτικής διαχείρισης κρίσεων από την ΕΕ, γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό για την ίδια αλλά και την Κύπρο, καθώς θα συμβάλλει στην αντιμετώπιση της τουρκικής επιθετικότητας.

Στο πλαίσιο της αναπλήρωσης του κενού στον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό και στην αμυντική βιομηχανία, που αφήνει η έξοδος της Βρετανίας, απαιτείται η περιστολή των δαπανών. Ο συντονισμός των εθνικών αμυντικών δαπανών και εθνικών εξοπλισμών καθίσταται αναγκαίος, αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της συνένω-

σης των αμυντικών βιομηχανιών των κρατών μελών και την αποφυγή της πολυτυπίας των υλικών. Στόχος για το ελληνικό κράτος, πρέπει να αποτελεί η συμμετοχή της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας στα μελλοντικά ευρωπαϊκά αμυντικά προγράμματα. Η συμμετοχή αυτή μπορεί να επιφέρει πολλαπλά οφέλη στη χώρα και στην ελληνική κοινωνία και να αποτελέσει ευκαιρία ανάπτυξης.

Στον τομέα των πληροφοριών ασφαλείας, αποτελεί αμοιβαίο συμφέρον η συνέχιση της συνεργασίας μεταξύ Βρετανίας και ΕΕ στην ανταλλαγή πληροφοριών, για την πρόληψη της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Η διατήρηση μιας εταιρικής συνεργασίας θεωρείται ζωτικής σημασίας και αναμένεται να επιδιωχθεί και από τις δύο πλευρές, ώστε το Ηνωμένο Βασίλειο να συνεχίσει να έχει επιχειρησιακές διαδικασίες που θα ευθυγραμμίζονται στενά με τα εργαλεία της ΕΕ. Από τη συνεργασία θα επωφεληθούν όλα τα κράτη μέλη κυρίως όμως αυτά με περιορισμένες δυνατότητες μεταξύ των οποίων η Ελλάδα και η Κύπρος.

Στην Ελλάδα πρέπει να εξεταστούν ζητήματα όπως η προστασία των επιχειρήσεων του ΗΒ, που διατηρούν επενδύσεις στη χώρα και η ισότιμη πρόσβαση τους στην ελληνική αγορά μετά το Brexit. Επιπλέον θα πρέπει να εξασφαλιστεί:

- α. Η αδειοδότηση εταιρειών για παροχή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών.
- β. Η ομαλή εφαρμογή της πολιτικής της ΕΕ για ανάπτυξη δικτύων ευρυζωνικής πρόσβασης υψηλών ταχυτήτων.
- γ. Η προστασία της ιδιοτικότητας, από την επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων των πελατών.
- δ. Η εμπιστευτικότητα και ακεραιότητα των πληροφοριών, που διακινούνται μέσω ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Όσον αφορά στη προσέλκυση ναυτιλιακών εταιρειών, θα πρέπει να χαραχθεί από το Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, η κατάλληλη ναυτιλιακή πολιτική, χωρίς τις ιδεολογικές αγκυλώσεις του παρελθόντος και να ξεκινήσουν στοχευόμενες προσπάθειες για την ολοκλήρωση του ναυτιλιακού cluster (Συστάδα Επιχειρήσεων Ναυτιλιακών Δραστηριοτήτων) του Πειραιά. Αυτό είναι δυνατόν να επιτευχθεί με:

α. Τη δημιουργία ενός φιλικού προς τις επιχειρήσεις ρυθμιστικού, νομικού και φορολογικού πλαισίου, με ανταγωνιστικούς όρους για τη διευκόλυνση εγκατάστασης και λειτουργίας ναυτιλιακών εταιρειών στη χώρα.

β. Την ελαχιστοποίηση του κόστους των συναλλαγών και ελαχιστοποίηση της γραφειοκρατίας.

γ. Την αναβάθμιση των υποδομών του λιμανιού του Πειραιά και την βελτίωση της οδικής πρόσβασης και σιδηροδρομικής σύνδεσης του λιμανιού με την Ευρώπη.

δ. Την ενίσχυση των υφιστάμενων και την ανάδειξη νέων ναυτικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, την ενθάρρυνση νέων ανθρώπων να ασχοληθούν με τη ναυτιλία γενικότερα.

ε. Την σύσταση προηγμένων ναυτιλιακών χρηματοοικονομικών και νομικών υπηρεσιών στον Πειραιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Κοππά Μ. (2017) *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφαλείας: Η Ιστορία οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές* Αθήνα Πατάκη

Πιέρρος Γ., Μαύρος Θ. (2017) « *Επανατοποθετώντας την Ελλάδα ως διεθνές ναυτιλιακό κέντρο*» Ανακτήθηκε από [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-shipping-survey-gr-long/\\$FILE/Shipping_Survey_gr_long.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-shipping-survey-gr-long/$FILE/Shipping_Survey_gr_long.pdf)

Ξενόγλωσση

Biscop S. (2004) *Able and willing? Assessing the EU'S Capacity for Military Action* European Foreign Affairs Review 9

Dunt I. (2017) *BREXIT What the Hell Happens Now?* Canbury Press

Outhwaite W. (Edit) (2017) *BREXIT Sociological Responses* Anthem Press

Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty (June 2018) *The future relationship between the United Kingdom and the European Union.*”

Ηλεκτρονική

Αμερικάνος Α. (18/6/2016). *Οι οικονομικές επιπτώσεις ενός πιθανού BREXIT για τους Κύπριους φοιτητές.* Ανακτήθηκε από: <http://www.sigmalive.com/simerini/analiseis/340415/oi-oikonomikes-epiptoseis-enos-pithanou-Brexit-gia-tous-kypri>

Αλεξανδρή Π. (5 Φεβ 2018) *Η Κομισιόν αυτή τη στιγμή εξετάζει σενάρια για τις επιδοτήσεις μετά το 2020 με βάση την περικοπή της ΚΑΠ κατά 10%.* Ανακτήθηκε από: <https://www.agro24.gr/agrotika/pliromes/epidotiseis/i-komision-ayti-ti-stigmi-exetazei-senaria-gia-tis-epidotiseis-me-vasi>

Βαρβιτσιώτη Ε. (22/6/2017) *Μεί: Τι θα ισχύει για τους Ευρωπαίους της Βρετανίας μετά το Brexit.* Ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr/915163/article>

/epikairothta/kosmos/mei-ti-8a-isxyei-gia-toys-eyrwpaioys-ths-vretanias-meta-to-Brexit?platform=hootsuite

Βασιλείου Ν. (20 Μαρ 2017) *"Σκληρό" Brexit προ των πυλών – Τα συν και τα πλην για την Κύπρο*. Ανακτήθηκε από <http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2017/03/19-2017-1032-Brexit.html>

Γεωργίου Β. (9/6/2017) *Κυπριακό, Ασφάλεια και Άμυνα Μετά το Brexit: Η Αποψη των Ειδικών*. Ανακτήθηκε από: <http://www.elisme.gr/en/2013-01-06-18-39-21/item/9-6-2017-Brexit>

Γιολίτη Ε. (8/10/2017) *Brexit και Βρετανικές Βάσεις*. Ανακτήθηκε από: http://www.sigmalive.com/news/opinions_sigmalive/460317/Brexit-kai-vretanikes-vaseis

Γκαβός Θ. (24 Απρ 2017). *Τι ισχύει για την απόκτηση κάρτας μόνιμης διαμονής και βρετανικής υπηκοότητας*. Ανακτήθηκε από: <https://eugreeka.com/permanent-residence/>

Δασόπουλος Τ. (24 Ιουν 2016) *Brexit: Ποιες είναι οι συνέπειες στην ελληνική οικονομία*. Ανακτήθηκε από <http://news247.gr/eidiseis/oikonomia/Brexit-poies-einai-oi-synepeies-sthn-ellhnikh-oikonomia.4133252.html>

ΕΣΕΕ: *Επιπτώσεις Brexit στην ελληνική Οικονομία*. Ανακτήθηκε από <http://esee.gr/wp-content/uploads/2017/10/>

Θεολόγου Α. (29 Μαρ 2017) *Brexit: Τι σημαίνει για την Ευρωπαϊκή Άμυνα η αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας*. Ανακτήθηκε από: <http://www.onalert.gr/stories/Brexit-ti-shmainei-eurwpaikh-amyna/55354>

Καλόγηρος Βασίλειος (επιμελ.) (23 Ιουλ 2013) *Χιλιάδες Έλληνες επιλέγουν το εξωτερικό για τις σπουδές τους*. Ανακτήθηκε από <https://www.newsbeast.gr/greece/ekpaideusi/arthro/561702/hiliades-ellines-epilegoun-to-exoteriko-gia-tis-spoudes-tous>

Καραγεώργος Λ. (28 Ιουν 2016) *Το Brexit εννοεί δεξαμενόπλοια και πλοία με μακρά συμβόλαια*. Ανακτήθηκε από <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1121210/to-Brexit-eunoei-eksamenoploia-kai-ploia-me-makra-sumbolaia>

Καραγιάννης Β. (18 Ιουν 2016) *Τι συμβαίνει στη Μεγάλη Βρετανία;* Ανακτήθηκε από http://www.athensvoice.gr/politics/131176_ti-symvainei-sti-megali-vretania

Λαπαβίτσας Κ. (7 Ιουλ 2016) *Γιατί η Βρετανία έφυγε από την ΕΕ! Μια άποψη ανάλυση από τον Κώστα Λαπαβίτσα* Ανακτήθηκε από <https://www.militaire.gr/Brexit>

Μαντζίκος Γ. (23 Φεβ 2018) *Το Λεξικό του Brexit* Ανακτήθηκε από: <http://www.andro.gr/apopsi/Brexit-dictionary/>

Μελετόπουλος Η. (11/4/2016) *Βαθύτερες αιτίες ενός πιθανού Brexit.* Ανακτήθηκε από <http://www.antibaro.gr/article/14945>

Μητροπούλου Ε. (25/6/2016). Βρετανία - ΕΕ: Ιστορία μιας ταραγμένης σχέσης 60 ετών Ανάκτηση από: <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=810687>

Μιχαήλ Χ. (14 Σεπ2016) *Οι Top εξαγωγές της Κύπρου για το α' εξάμηνο 2016* Ανακτήθηκε από <http://archive.inbusinessnews.com/inbusiness/news/financials/cyprus/oi-top-eksagoges-ths-kyproy-gia-to-a%E2%80%99-eksamhno-2016>

Μπαντής Α. (21 Μαρ2015) *ΠΑΝΤΑ ΜΕ ΑΠΟΔΕΙΞΗ.* Ανακτήθηκε από <http://bantis.blogspot.gr/2016/01/578340-2014-5000-8154-3666-2014.html>

Μπέλλος Ν. (15 Φεβ 2018) Τρύπα έως και 250 δισ. φέρνουν Brexit και φύλαξη ευρώ-συνόρων Ανακτήθηκε από: <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1321174/trupa-eos-kai-250-dis-fernoun-Brexit-kai-fulaksi-euro-sunoron>

Μπέλλος Ν. (23 Φεβ 2018) *Η ΕΕ συζητά για την «τρύπα» στον προϋπολογισμό.* Ανακτήθηκε από <http://p.dw.com/p/2tCnZ>

Μποζανίτου Τ. (7/6/2014) Βρετανία - Ευρωπαϊκή Ένωση: Σχέση αγάπης και μίσους που κρατάει αιώνες Ανακτήθηκε από : <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=603811>

Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγέων (24 Ιουν 2016) *Οι επιπτώσεις του Brexit στο εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας.* Ανακτήθηκε από <http://www.pse.gr/node/21224>

Παπαδημητρίου Δ. (5/4/2017) *Μεταξύ 0,3% και 1% του ΑΕΠ το κόστος του Brexit στην Ελλάδα.* Ανακτήθηκε από: <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1221873/d-papadimitriou-metaksu-03-kai-1-tou-aep-to-kostos-tou-Brexit-stin-ellada>

Πετράκης Π. (27 Ιουν 2016) *Το Brexit και η Ελληνική Οικονομία*. Ανακτήθηκε από: <http://www.indepanalysis.gr/oikonomia/to-Brexit-kai-h-ellhnikh-oikonomia>

Πολύζος Γ. (30/6/2016) *Vodafone: Ενδεχόμενη μεταφορά έδρας εκτός Βρετανίας λόγω Brexit*. Ανακτήθηκε από <http://www.pestola.gr/vodafone-endexomeni-metafora-edras-ektos-bretanias-logw-Brexit/>

Πολίτης News (17/8/2017) *Χωρίς βίζα οι επισκέψεις Ευρωπαίων στη Βρετανία μετά το Brexit*. Ανακτήθηκε από <http://politis.com.cy/article/choris-viza-i-episkepsis-evropeon-sti-vretania-meta-to-Brexit#>

Σαβούρδου Μ. (10 Ιαν 2018) *Την ενίσχυση του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού λόγω Brexit ζητά η Κομισιόν*. Ανακτήθηκε από <http://www.ert.gr/eidiseis/oikonomia/evropaiki-enosi/tin-enischysi-tou-evropaikou-proypologismou-logo-Brexit-zita-i-komision/>

Σαμάρκου Κ. (30 Ιουν 2016) *Morgan Stanley: Τι σημαίνει για Ελλάδα, τράπεζες το Brexit*. Ανακτήθηκε από <https://www.ependisnews.gr/blog/trapezes/morgan-stanley-ypovathmizei-tis-ellinikes-trapezes>

Τσαμόπουλος Μ. (5/7/2016) *Brexit: Οι ευκαιρίες για την ελληνική ναυτιλία*. Ανακτήθηκε από <http://www.newmoney.gr/palmos-oikonomias/nautilia/291208-Brexit-oi-eikairies-gia-tin-elliniki-nautilia>

Τσιριγωτάκης Λ. (Μαρτιος 2017) *Brexit: το κοντί της Πανδώρας ανοίγει η Theresa May*. Ανακτήθηκε από: https://docs.wixstatic.com/ugd/e6ec6f_f1b345f8b5c245229a2263bf3902527c.pdf

ΥπΑΑΤ (2015) *Κοινή Αγροτική Πολιτική*. Ανακτήθηκε από <http://www.minagric.gr/index.php/el/the-ministry-2/agricultural-policy/koinagrotropolitik>

Φιτσανάκης Σήφης (25 Ιουν 2016) *Οι επιπτώσεις του Brexit για την Ελλάδα*. Ανακτήθηκε από: http://www.huffingtonpost.gr/joseph-fitsanakis/-Brexit-_2_b_10671310.html

Χασαπόπουλος Ν. (6 Οκτ 2017) *Οι βρετανικές βάσεις στην Κύπρο μετά το Brexit*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=905489>

Χιόνης Γ. (24 /3/2016) *Τι σημαίνει Brexit για την Ελλάδα και την ΕΕ*. Ανακτήθηκε από <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1082964/ti-simainei-Brexit-gia-ellada-kai-ee>

Biscop S. (6 Ιαν2016) *Brexit and defence: where is the strategy?* Ανακτήθηκε από: <http://www.egmontinstitute.be/Brexit-and-defence-where-is-the-strategy/>

Bakker A. Drent M. & Zandee D. (Ιουλ 2017) *European defence: how to engage the UK after Brexit?* Ανακτήθηκε από <https://euagenda.eu/publications/european-defence-how-to-engage-the-uk-after-Brexit>

Eurobank (11 Απρ 2017) *Τι οικονομικές επιπτώσεις θα φέρει το Brexit*. Ανακτήθηκε από: <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/oikonomia/151964/eurobank-ti-oikonomikes-epiptoseis-tha-ferei-to-Brexit>

Fahy N., Hervey T., Greer S., Jarman H., Stuckle D., Galsworthy M., McKee M. (28/9/2017) *How will Brexit affect health and health services in the UK? Evaluating three possible scenarios* Ανάκτηση από [http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736\(17\)31926-8.pdf](http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736(17)31926-8.pdf)

Liddle R. (6 Νοε 2015) *A new deal for Britain on EU migration* Ανακτήθηκε από http://www.policy-network.net/pno_detail.aspx?ID=5000&title=A-new-deal-for-Britain-on-EU-migration

Mason P. (25/9/2016) *«Brexit»: οι αιτίες της οργής*. Ανακτήθηκε από <http://monde-diplomatique.gr/?p=1649>

McGrane J. (21/2/2018) *Brexit: που Πηγαίνουμε; Η Μελλοντική Σχέση*. Ανακτήθηκε από <https://www.iiea.com/Brexit/Brexit-going-future-relationship/>

McDonald A. (1 Απρ 2017) *Οι επιπτώσεις που φέρνει το Brexit στα 27 μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Ανακτήθηκε από: <http://www.kathimerini.gr/903312/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/oi-epiptwseis-poy-fernei-to-Brexit-sta-27-melh-ths-eyrwpaikhs-enwshs>

Papaioannou S. (Σεπ 2015) *Φορολογικά πλεονεκτήματα της Κυπριακής Ιθύνουσας Εταιρείας (Cyprus Holding Company)*. Ανακτήθηκε από <http://www.lawyer.com.cy/tax-advantages-of-cyprus-holding-companies/>

Ritzen J. and Zimmermann F K. (11/2/2016) *The risk of Brexit: an opportunity for the EU?* Ανακτήθηκε από http://www.policy-network.net/pno_detail.aspx?ID=5058&title=The-risk-of-Brexit-an-opportunity-for-the-EU

White S. (22 Αυγ 2017) *Τα πιθανά σενάρια για την εμπορική συμφωνία ΕΕ – Βρετανίας*. (Ειρήνη Σωτηροπούλου μεταφ) Ανακτήθηκε από <https://www.euractiv.gr/section/oikonomia/news/ta-pithana-senaria-gia-tin-eboriki-symfonia-ee-vretanias/>

B. Αποστόλου: *Η Ελλάδα έχει λόγους να διαφωνεί με τις άμεσες ενισχύσεις μεταξύ των κρατών – μελών της ΕΕ* (20 Φεβ 2018) Ανακτήθηκε από <https://indicator.gr>

Η επόμενη μέρα στην Βρετανία: Brexit ή Brino; (31 Ιαν 2018) Ανακτήθηκε από: <http://www.athina984.gr/2018/01/31/h-epomeni-mera-stin-vretania-Brexit-vrino/>

«Κλείδωσε» η συμφωνία για τις σχέσεις ΕΕ-Βρετανίας μετά το Brexit 22 Νοε 18) Ανακτήθηκε από <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/155597/kleidose-i-symfonia-gia-tis-sxeseis-ee-vretanias-meta-to-brexit>

Μειώθηκαν 37% οι νέες θέσεις Εργασίας στο City λόγω Brexit (11 Ιαν 2018). Ανακτήθηκε από: <http://www.voria.gr/article/miothikan-37-i-nees-thesis-ergasias-sto-city-logo-Brexit>

Οι εδαφικές διεκδικήσεις της Τουρκίας στην Κύπρο από το '50, το σχέδιο Ανάν και τα σημερινά σενάρια – ΧΑΡΤΕΣ (4 Νοε 2016) Ανακτήθηκε από <https://tanea-diaspora.net/2016/11/04>

Οι επιπτώσεις που μπορεί να έχει ένα Brexit στους Έλληνες. (12/6/ 2016) Ανακτήθηκε από <http://www.newmoney.gr/palamos-oikonomias/288089-oi-epiptoseis-pou-mporei-na-exei-ena-Brexit-stous-ellines>

Περιοπή αγροτικών πόρων μετά το 2020. (5 Φεβ 2018) Ανακτήθηκε από: <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1318036/perikopi-agrotikon-poron-meta-to-2020>

Σοβαρές οι επιπτώσεις του Brexit στα αγροτικά προϊόντα της Ελλάδας. (15/5/2017) Ανακτήθηκε από: <http://www.ypaithros.gr/sovares-oi-epiptoseis-tou-Brexit-sta-agrotika-proionta-tis-elladas/>

Συνολικά 87.162 θέσεις εργασίας στην Ελλάδα συνδέονται με τις εξαγωγές προς τη Βρετανία. (13 Οκτ 2016) Ανακτήθηκε από http://www.pronews.gr/oikonomia/el-liniki-oikonomia/492276_synolika-87162-theseis-ergasias-stin-ellada-syndeontai-me-tis

Σύστημα Πληροφοριών Schengen (Schengen Information System) - S.I.S. Ανακτήθηκε από http://www.hellenicpolice.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27.%27&perform=view&id=26982&Itemid=898&lang=

Τι Σημαίνει το Brexit για τις Διεθνείς Μετακινήσεις. (25/06/2016) Ανακτήθηκε από: <http://www.voria.gr/article/ti-simeni-to-Brexit-gia-tis-diethnis-metakinisis>

Το Brexit και οι επιπτώσεις του στον ασφαλιστικό κλάδο. (4 Μαι 2017) Ανακτήθηκε από: <https://www.aagora.gr/to-Brexit-kai-oi-epiptoseis-toy-ston-asfalistikoklado/>

Το BREXIT και η Ελλάδα: Οι αρνητικές συνέπειες – Οι επιχειρηματικές ευκαιρίες. (9/4/2017) Ανακτήθηκε από: <http://www.iefimerida.gr/news/330200/vrexit-kai-i-ellada-oi-arnitikes-synepeies-oi-epiheirimatikes-eykairies>

Το Brexit άρχισε: Τι αλλάζει για την Ευρώπη και την Ελλάδα. (30/3/2017) Ανακτήθηκε από: <http://www.real.gr/DefaultArthro.aspx?page=arthro&id=591430&catID=4>

Το σκληρό Brexit θα επιβαρύνει κυρίως τους φτωχούς Βρετανούς (18 Οκτ 2017) Ανακτήθηκε από: <http://www.kathimerini.gr/931098/article/oikonomia/diethns-oikonomia/to-sklhro-vrexit--8a-epivarynei-kyriws-toys-ftwxoys-vretanoys>

ALPHA BANK (1/7/2016) *Εβδομαδιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών.* Ανακτήθηκε από: <http://www.tovima.gr/files/1/2016/07/01/alpha.pdf>

Brexit: Πέντε σενάρια για την επόμενη ημέρα. (21 Ιουν 2016) Ανακτήθηκε από http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2016/06/Brexit_21.html

Brexit: Τι θα ισχύσει για τους Έλληνες της Βρετανίας. (20 Απρ 2017) Ανακτήθηκε από: <http://www.businessnews.gr/article/71583/Brexit-ti-tha-ishyse-gia-toys-ellines-tis-vretanias>

KPMG: Η Κύπρος στους μεγάλους χαμένους του Brexit. (3 Μαρ 2017) Ανακτήθηκε από <http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2017/03/kpmg-Brexit.html#more>

European Commission «*Η ΚΓΠ στη χώρα σας*» *ΕΛΛΑΔΑ*, Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/cap-in-your-country/pdf/el_el.pdf

European Council *Αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου (Brexit)* Ανακτήθηκε από: <http://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-uk-after-referendum/>

Άρθρα

Σαρωνικός Σ. (28/4/16) *Οι εξαγωγές το μέλλον της οινοποιίας.* Ναυτεμπορική
σελ 13